Ч. 90 (11.058). Львів, неділя 24. квітня 1927. Poeztowa opłata zapłacono ryczałtem. Рік XLV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. Конто почт. щадн. 143.322. Адреса для телеграм: „Діло", Львів. Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 4·50 зол. За границею: В Америці 1 доляр, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 50 сот.

ЗМІСТ:

Памятайте, що всякі збірки на нагробник на могилі І. Франка треба посилати до Центробанку (Львів, Ринок ч. 10. І. пов.) на щадничу книжечку ч. 7910.

У Свято Свят.

Увесь християнський світ святкує у піднеслому, урочистому настрою і з пієтизмом два свята в році: Різдво і Воскресення Того, що голосив слово правди й любови, що життя своє віддав у жертву за добро, щастя й визволення усіх людей. Зокрема свято Христового Воскресення, що припадає в часі глибокої переміни в природі, у хвилі перемоги весни над зимою, викликує у всіх людей справді небуденний, глибокий настрій. Це в повнім того слова значінні свято весни, свято любови, свято відродження. На протязі століть набрало воно глибокого значіння як свято тріюмфу добра над злом, справедливости над кривдою, любови над ненавистю, краси над поганю, розуму над дрібнотою, дурнотою і нікчемністю. І ніяке інше свято християнської релігії не злучилося так сильно, так цупко в уяві народу з думкою про його воскресення, про його визволення, як велике, найбільше Свято Свят: Христове Воскресення.

Бо й справді: скільки глибоких символів криє в собі це величнє свято Христової Всежертви, скільки думок і почувань родить воно в душах нас усіх! Якою зрозумілою, ясною мовою говорить до нас наука про те, що Тіло Христове спочивало в гробі, привалене важким каменем, бережене пильно вояками могутніх завойовників — а Христос усе таки воскрес третього дня на славу цілого людства! Чиж не віщує воно такого воскресення й нам?

Христове Воскресення — для кожного віруючого чудо Боже, невисловлене і невідгадане в своїй величній красі і добрі. Воно подає надію на такеж чудо всім тим поневоленим, прибитим і придавленим, що в нього вірять, що його бажають, що для прискорення його приходу працюють. Воно заповідає нове, краще життя, заповідає відродження, обнову. Під творчим подихом цього свята весни будиться у нас віра, надія і любов, росте і кріпшає завзяття й витревалість, ми набираємо свіжих сил, нової енергії до праці для великої ідеї воскресення, для повного визволення нашого народу.

Свято Великодня, що принесло 1848 р. в нашій тіснішій Батьківщині-Галичині широким масам сільського населення визволення з кіхтів панщини, нагадує нам що-року, що й надмогильний камінь, поставлений над нами як нацією, хоч який він великий, твердий і тяжкий — мусить бути зломаний і розтрощений. Цей надмогильний камінь нашої неволі з кожним роком, з кожним днем меншає, заломлюється, розсипається. Недалекий уже той час, що ми його відвалимо й розібємо, що і в нас настане наш Великдень, свято тріюмфу й визволення великої української нації.

„І брат брата обімем" — співається в пісні-гимні на честь воскреслого Христа. Це глибока наука Великодня, що вкладає на нас великий, святий обовязок: якнайбільше зблизитися до рідного народу, якнайтісніше збрататися з меншим братом, що на кожному кроці потребує нашої помочи, опіки, порятунку. Це одночасно наше почесне завдання, бо тільки від тісного звязку з народом, від скоординованої праці, збірного зусилля і саможертви, від виповнення всіми нами свого обовязку там, де нас поставила Доля — залежати буде, коли і в яких розмірах прийде й наше національне воскресення.

Прискорити цю хвилю, перетопити українську народню масу в культурну, активну, творчу силу — обовязком нас усіх. Бо ця маса — найважніший, головний чинник нашого відродження, нашого воскресення.

В надії, що цьогорічний Великдень злучить нас іще більше, ще тісніше для цього великого завдання, кличемо:

Христос Воскрес!

Воскресне Україна!

Роман Купчинський

ВЕЛИКДЕНЬ.

СОНЦЕ ЯК УСМІХ ДИТИНИ,
ХМАРИ ЯК МАТЕРИ ГНІВ.
А ПОНАД НИВАМИ ЛИНЕ
СРІБЛОМ ВИБИВАНИЙ СПІВ:
СРІБЛОМ ВИБИВАНИЙ,
ЗОЛОТОМ ЗЛИВАНИЙ, —
ДЗВОНАМИ ЗОЛОТИМИ.

СЕРЦЕ КАМІННЕ — ЯК З ВОСКУ.
ОЧІ КИНЖАЛИ — ЯК ШОВК.
В КОЖНІЙ КЛІТИНОЧЦІ МОЗКУ
ГОЛОС НЕНАВИСТИ ЗМОВК.
ГОЛОС НЕНАВИСТИ,
ПІДШЕПТИ ЗАВИСТИ
ПЕРЕМІНЯЮТЬСЯ В СЛЬОЗИ.

СИНЯВА НЕБА У ГРУДЯХ.
ЛЕГІТ ВЕСНЯНИЙ В СЛОВАХ.
ЛАСКА РОЗЦВИЛАСЬ НА ЛЮДЯХ
БІЛІ КВІТКИ НА ГРОБАХ.
СОНЯШНИМ СПОМИНОМ,
РАДІСНИМ ГОМОНОМ:
„ВЕЛИКДЕНЬ!"

Один з елементів політики.

Серед українців вкорінилося пересвідчення, що добрим політиком може бути кожний, хто має сякутаку освіту і що зокрема дані на те, щоби бути добрими політиками, мають особи, які покінчили правничі студії. Цей погляд, що ставить до політика такі вузенькі вимоги, є щонайменше безпідставний.

Політика є не лише трудною наукою, але і мистецтвом. Люди, що займаються політикою, повинні мати не тільки основну загальну освіту, але мусять бути грунтовно обізнані з такими науками, як політична історія і географія, наука про державу, міжнароднє право, соціольогія, економія, психольогія одиниці, маси і народу. Політика, як ми вже про це згадали, є не лиш наукою, але і мистецтвом. Вона ставить до людей, що посвячуються їй, велитенські вимоги у відношенні до їх волі і духа. Вже Ранке в свойому творі: „**Спорідненя і ріжниці між історією й політикою**" (1826) **каже**:

„політика подібно як історія є вкупі наукою і мистецтвом і то мистецтвом найтруднішими зі всіх мистецтв".

Від часів твору Плятона „Політейя" до часів Томи Моруса і Готліба Фіхте вважали, що фільософи є вродженими керманичами держави, тобто найкращими політиками і що королями повинні бути фільософи. Зокремаж у поневоленого народу політик повинен кермувати життям, ділами і думками свого народу, повинен збагнути своїм творчим умом шляхи визволення і повести ними народ до створення життєздатної держави. Політика вимагає від вибранців, що їй посвячуються, великої суми ума, залізної, невгнутої волі та інтуіції.

Більшість великих політиків є того погляду, що політика — це мистецтво. Залізний канцлер Бісмарк у своїй промові, виголошеній дня 15. березня 1884 р., висказав такі погляди на політику:

„Критика є відомо легкою, мистецтво трудним. Політика не є стислою наукою як це думають многі професори політичних наук, вона не є наукою, як не є нею малярство і різьбарство. Можна бути тонким і бистрим критиком, а не бути мистцем і навіть корифей критиків, Лессінг, ніколи не зумів би створити статуї Лаокоона. Можу впевнити всіх, що політика не є наукою, якої можна вивчитися, вона є мистецтвом, а хто не є мистцем з божої ласки, хай не береться за неї".

Які прикмети духа повинен посідати політик-мистець, щоби він відповів вповні свойому важкому завданню? — Політик подібно як артист мусить мати в першу чергу хист до синтези. Він мусить вміти много діяметрально ріжних річей, много відірваних на позір фактів обняти одним поглядом, відкрити заходячі між ними звязки і вміти піддати їх належній критичній оцінці. Все це він „мусить" уняти в одну, живу, органічну цілість. Цей хист дає йому інтуіція. Пояснім це на прикладі.

Політик стоїть на межі теперішности і майбутности. З одної сторони мусить він уміти оцінювати тверезо окружаючу його дійсність.

серед якої приходиться йому працювати, мусить бути вільним від особистої вподоби чи нехіті, від хвилевих настроїв, фантазування, забобонів і пересудів. Лиш тоді зможе він вірно оцінити істнуючу довкруги нього дійсність. З другої сторони політик побіч цього змислу до вірного схоплювання дійсности, без якого годі йому обійтися, мусить мати хист, якого годі вивчити, а саме мусить мати хист збагнути наперед те, що ще не істнує, вміти відгадати те, що щойно наклюьовується, що має прийти. Одним словом він мусить мати хист відгадування грядучих подій, хист інтуїційного добачування того, чого другий добачити не зможе, словом мати хист ясновидження. В одній зі своїх промов сказав Лясcаль:

„Хочете знати, в чому полягає моя певнота? Вона полягає в тому, що я є політиком, тобто знаю декілька місяців наперід те, що кілька місяців пізніше знають і бачать всі думаючі люди".

В кого є розвинений хист лиш в одному напрямку, той не зуміє дечого виминути і поповнить прогріх, або впаде жертвою короткозорости, чи утопійного фанатизування. Де гармонійно виступають обі здібности, там повстає тота „геніяльна ясність і тверезість в осуді та діланні", яку підносить історик Момзен як найвищу прикмету Юлія Цезара. Політика має безперервно до діла з ірраціональними силами. Вона полягає на умінні пізнавання людей і оцінювання їх вартости, на вмілому поведенні з ними як одиницями, як членами громади, політичної партії, свойого народу, людства.

Вміння пізнавати людей — це великий дарунок долі і наука не дає на здобуття тієї вмілости ніяких рецепт. Треба мати вроджений хист і досвід. Коли політик не має цього хисту, не зможе він підібрати собі відповідних помічників, він не зуміє належно оцінити ні ваги свойого поступування, ні своїх заходів, ні впливів на сторонників і ворогів. Політик (державний муж), що переводить в діло свої пляни, мусить мати волю творення. Він, як мистець з божої ласки відчуває роскіш творення.

Чи мусить бути політик, як це звичайно від часу Перикля уявляють собі, добрим бесідником? В наших демократичних часах політик має улегчене завдання, коли є добрим бесідником. Одначе навіть знаменитий бесідник не мусить бути ще тим самим добрим політиком.

Коли твердимо, що політика і мистецтво так тісно звязані зі собою, то цим вовсім не хочемо твердити, що поети, малярі, чи взагалі мистці мають хист до політики. Воно є якраз навпаки. Артисти, які вступають у політику, поповнюють ту непростиму помилку, що вони не беруть в рахубу життєвої дійсности, що вони попадають у відірвання від життя.

Під мистцем, чи то в політиці, чи в мистецтві розуміємо велику індивідуальність, що силами свого я творить щось нове, велике. Завданням політики є зробити життя одиниці, громади, народу кращим і ліпшим у всіх його проявах. Політик мусить вміти побороти і найвищий опір зі сторони людей і обставин. Тому, що від вчинків політика залежить доля чи недоля великої скількости людей чи народу, повинно у нього бути розвинене почуття моральної відповідальности за свої вчинки перед самим собою і перед історією, бо щойно тоді зможе він створити щось велике і загально корисне. Політик, в якого нема етичних засад і почуття відповідальности стає дуже часто прокляттям свойого народу.

Зі сказаного бачимо, що політик-мистець не є буденною появою. Такі політики появляються, як метеори, часом раз на століття. Одною з причин, що недавні визвольні змагання українського народу покінчилися трагічною невдачею, те, що в тих історичних хвилинах лиха доля не дала нам державних мужів-мистців.

Володимир Целевич.

Палата Націй.

(Вражіння з першого побуту.)

Ніяка, здається, місцевість в Европі не має стільки принади як Женева. Вона положена над розкішним леманським озером, окружена пасмом великанських гір з *Mont Blanc* на чолі з одного боку і прегарними узгірями Льозанни з другого боку, з принадними парками і взірцевим порядком в самому місті, може справді уважатись чародійним закутком землі. Особливо, коли її побачиться перший раз у стрійній шаті величавого „свята квітів", яке обходить її населення в липні кожного року. Тоді — Женева — правдивий рай на землі.

Рафіновані европейські дипльомати вибрали цю розкішну місцевість на осідок створеної по світовій війні Ліги Націй. Вони хотіли мабуть вказати на контраст між повною краси і життя природою і мертвеччиною сотвореної ними установи. Бо, не зважаючи на величню ідею, Ліга Націй вийшла в руки її творців неповним, половинним а хто знає чи взагалі здатним, у внішній формі, до дальшого життя, твором.

Як видимий знак ідеї мирної співпраці народів станула в Женеві — недалеко від леманського озера — величава Палата Націй. Цю Палату замкнено в невеликій, спокійній вулиці, без ширшого простору і перспективи і в ній поміщено — між іншими Генеральний Секретаріят Ліги Націй разом з її секціями, комісіями і бюрами.

Із секцій Ліги Націй слід виріжнити секцію для охорони національних меншин, яка полагоджує справи зажалень чи петицій поневолених недержавних народів, що їм надано „симпатичну" назву меншостей. Ця секція вважається одною з головніших секцій Ліги Націй і остає під проводом урядуючого директора Еріка Кольбана. Від неї секції мають наші політичні і громадянські організації, які вносили меморіяли і петиції до Ліги Націй, численні потвердження відбору цих писем з оригінальним підписом п. Еріка Кольбана — одначе нічого більше.

В часі останнього побуту в Женеві літом 1926 р. рішив я зайти до Палати Ліги Націй. Ця Палата не відріжняється нічим від великих державних будинків і як вони має шабльоновий стиль і уладження. При вході урядовець, який випитується за справу і дає інформації. На картці треба подати своє імя і прізвище та справу, в якій приходиться.

Після полагодження формальностей приймає мене Ерік Кольбан, мущина середнього віку і росту, негрубий, замкнений в собі. Від перших слів утворюється між нами офіціяльна атмосфера розмови. Такі великі простори переїзджають люде, щоби дещо розказати представникові Ліги Націй про свої болі, — а тут офіціяльний холод... П. Кольбан слухає — а одинокою його відповідю на все є те, що ніякої відповіди дати не може — особливо членам поневоленої нації. З блеску його очей, з незначного жесту рук, з виразу лиця можна тільки догадуватися про його думку — яка заслонена тайною. Регуляміни Ліги Націй і писані договори не дозволяють вглянути петентам в тайники процедури в їх справах. Директор секції для національних меншин видає членам поневолених націй тільки друковані брошури і регуляміни без ніяких пояснень, навіть без юридичної інтерпретації. Все по формальним приписам, які видано без запиту і співучасти може найбільше інтересованої сторони. Але приходить мимохіть думка: коли український нарід стане великий, могучий і вільний, чи й тоді представники Ліги Націй не будуть давати ніяких відповідей його представникам.

Ліга Націй, побудована на засаді помирення народів, не взяла належно під увагу преважної справи поневолених народів в Европі. Безперечно, що винні в цьому заключені договори про охорону т. зв. національних меншин, які поставили поневолені народи в далеко гірше положення, як перед світовою війною. Одначе сотворена Ліга Націй мала богато нагоди перевести зміну в трактуванні поневолених народів, які творять велику 40 міліонову масу в Европі. Безпримірна в модерному понятті процедура перед Лігою Націй зробила з поневолених народів предмет роблених над ними експериментів і дала їх одинокий мавний середник боротьби на міжнародньому полі — т. зв. петицію до Ліги Націй. Таку петицію розглядають без їхньої співучасти і залежно від того, чи який член Ради Ліги Націй схоче виступити в обороні договору про меншини. — Ліга Націй, не протиділаючи поневоленню народів, минається зі своєю ціллю замирення народів, бо відтворює джерело нових конфліктів на европейськім континенті. Через цю тактику вона стала пристановищем всякої реакції і імперіялістичних забаганок деяких держав. Дійшло до того, що Ліга Націй толерує заборону деякими пануючими націями петицій, що одинокі лишилися поневоленим народам в Европі.

Безмірна незорієнтованість і недостача всякої відповідальности криється за договорами про меншини. Вони віддають поневолені народи на ласку й неласку пануючих та дають цим останнім супроти меншин вільну руку. При тяжкій, довготреваючій процедурі у справах петицій навіть позитивний вислід має дуже проблематичну вартість. А вже й не кажу про безліч петицій, які ніколи не дістались під наради.

З великим розчаруванням лишається Палату Націй і приміщений там Секретаріят Ліги Націй. — Болюча безрадність огортає людину, що не має щастя належати до вільної державної нації, з приводу безоглядности тих, які пишуть на своїх таблицях величні слова мира. — Невжеж світовий мир мусить опиратися на безпримірнім поневоленні міліонів одиниць, яким не судилось вибороти собі волі! Невжеж найвища світова установа не має настільки сили, щоби перенести засади справедливости і правдивого демократизму у відношенні до поневолених, про які так часто говорять кермуючі мужі вільної Европи?

Сумні думки огортають людину, що хоче вірити у кращу майбутність людства. — І хто має цю кращу майбутність дати? Чи пересичені і знесилені мозки західно-европейських дипльоматів, які не в силі полагодити малих конфліктів між своїми державами? Понад їхніми головами виростає могуча Америка, ворушиться Сх. Европи і Азія. — З одного боку йде могутня хвиля гроша, енергії і розмаху, з другого боку, з далекого сходу, грізна, з боку тайна розбуджених народів. Що вона принесе Европі?

Европа страхається, а з нею тремтить і офіціяльна Ліга Націй у своїй женевській Палаті. — Не тільки національні меншини, з якими ця Ліга не може дати собі ради, — але всі народи світа починають бачити безплідну, формалістичну роботу установи, яка повинна бути совістю людства. — Західно-европейські держави, а з ними і Ліга Націй мусять глянути правді у вічі та завернути на шлях нового часу, якого кличем право кожної нації на належне життя.

Д-р Олександер Марітчак

ІВАН ФРАНКО.

Леґенда про Пилата*).

Горе вам, люди чесні і добрі, коли служите неправді й підлоті! Горе вам, чи служите ви в злій, чи добрій вірі.

Ні, тричі горе тим, що служать у добрій вірі! Вони бо подібні золотим кайданам на невільнику, подібні вівцям, що живе мясо роздирають.

Вони подібні Пилатові, що віддавав Христа на муки й прилюдно вмивав руки на знак своєї невинности.

Образ це гідний найвищої погорди, найбільшого гніву Божого. Чи знаєте, яка доля судилася Пилатові?

Пилат віддав Христа жидам на муки й рік: „Я невинний! Самі-сте того прагнули!" Потім узяв води, вмив привселюдно руки й пішов на обід, наче нічого не сталося.

Сталося одначе, що, бачучи його, втікало все, як від гадини їдовитої.

Слуги, невільники умикали перед ним. Навіть ветеран-леґіонер, що ніколи нічого не лякався, і той затрясся, побачивши свого пана, й уперше за життя своє збіг зі стійки.

Пилат попрямував спочатку на високий дах своєї палати, де у вечірнім холодку сиділа його жінка. Побачивши чоловіка, перенята несвідомим таємничим перестрахом і огидою, крикнула вона пронизливо й стрімголов кинулася з даху. Заки долетіла до землі, розбилася її голова об гострий піддашок палати.

Пішов Пилат опісля до покою, де в колисці, висланій пухом, спала його єдина дитина — немовлятко. Та коли батько нахилив над нею лице своє, дитина розплющила очі, посиніла й глибоко зітхнула. За хвилину тільце її було вже холодним, застиглим трупом.

І положив Бог знак на груди Пилата, прокляв життя його і смерть його, душу його й тіло його, гірш, ніж Каїна.

Каїн бо, забивши брата, не вмивав рук своїх з крови, чув вину свою, втікав і ховався.

А той, що правду чисту віддав у катівські руки, скидав зі себе відповідальність за свій учинок. І от усяка правда відступила від нього; все, чим жив, пишався й дихав він, покинуло його навіки.

Родина його зникла, як марна тінь. Цісар з ганьбою вигнав його зі служби. Навіть родинне місто, куди він був сховався, викинуло його з мурів своїх.

Довгі літа блукав він по світу, волочучи за собою тягар ненависти й погорди людської.

Вкінці, постарілий передчасно, хорий і збідований, сів він при битім шляху, благаючи у прохожих шматка хліба.

Та побачивши його, навіть наймилосерніші серця робилися тверді як кремінь. Навіть невинні дівчата й жалісливі молодиці кидали в нього камінням.

А коли нарешті вмер, хтось зачепив гаком за ногу його труп, кинув у яму й засипав піском та камінням. Та вже на другий день труп лежав на давньому місці: земля не приняла його у своє лоно.

Стягнули тоді прохожі купу тернини, будяків і ломачча, кинули на неї трупа й огонь підложили.

Купа одначе згоріла, а труп посеред неї зостався холодний, як камінь, цілий і непорушний.

Тоді привязали йому каміння кам'яне на шию, на руки й на ноги й кинули в безодню морську. Від тягару каміння позривалися конопляні шнури. А трупа одначе глибінь морська не приняла у своє лоно. Як ганебна пляма нашої планети, плава він і досі по океані.

*) Отся Франкова леґенда — річ, можна сказати, цілком невідома нашому ширшому громадянству. Постала вона в результаті заняття покійного письменника староданими апокрифами, в яких він залюбки вчитувався й про які полишив нам ряд цінних студій та видань, і появилася вперше по польськи в збірнику на честь Е. Ожешкової (»*Upominek*«. *Książka zbiorowa na cześć Elizy Orzeszkowej. 1866—1891. Kraków 1893*). Тут подаю її по українськи у своїм перекладі. Вол. Дорошенко.

Організація капіталу.

З останніх звітів центральних кооперативних установ виходить, що наша кооперативна організація станула вже на такому рівні розвитку, що її змагання, спрямовані в напрямі зорганізування і завоювання внутрішнього ринку, скріплення сільсько-господарської продукції і навязання безпосередніх торговельних зносин з заграницею переходять вже з круга більше або менше утопійних плянів на реальний ґрунт, прибираючи конкретні форми, характеристичні тим господарським чинностям. Та недостача власного державного апарату, недостача теоретичної і практичної підготовки фахового персоналу, новість тієї ділянки, непристосовлення наших сільсько-господарських витворів до смаку, звичаїв і бажань заграниці, а головно недостача власного дешевого кредиту, це чинники, через які прийдеться нам на тім шляху стрічати і поконувати так і значні труднощі, перепони та й невдачі, що з дотеперішніми годі їх буде навіть рівняти. На це мусимо бути все приготовані і для осторожности з уваги на неможливість невдачі у кожному конкретному випадку разуватися. Розуміється, це не може нас ні знеохочувати ні завертати з раз обібраного шляху, а то тим більше, бо всі інстинктовно відчуваємо, що попали ми на властивий шлях, а це дає нам підсвідоме відчування повної реальности наших змагань.

Вузкі рамці статті не дозволяють основніше занятися всіми потребами нашого господарського життя і тому обмежуюся лише до справи придбання потрібного капіталу і то порушуючи тільки важніші моменти, не входячи в детайлі.

Вже від довшого часу відчувається у нас пекуча потреба власного дешевого капіталу, що мав би бути ужитий на придбання і меліорацію землі, на інвестиції у сільсько-господарській продукції і на зорганізування і фінансування збуту її витворів. Свідомість, що такий капітал твориться лише шляхом всенародньої ощадности, спонукала наші центральні організації занятися поважніше тією справою, а вислідом того є статті поміщувані на ту тему по наших часописах, як також заснування пропагандистичного товариства — кооперативи „Ощадність" у Львові. Одначе все це не вичерпує всіх засобів, конечних для успіху задуманої акції.

Передовсім належить серед найширших кругів нашого громадянства створити духову атмосферу, сприятливу для пропаганди ощадности і взагалі сприятливу всяким чинностям, змагаючим до організації капіталу. Це можна осягнути через публікування в часописах статтей на всякі господарські теми, у яких все як *ceterum censeo*... виде потреба дешевого капіталу, а ще скорше короткими новинками з цифровими датами з обсягу зросту і руху вкладок в наших центральних і більших провінціональних інституціях, в певних, не дуже довгих — та бодай місячних — відступах часу і порівнання тих дат з відповідними даними чужих інституцій. Проф. Крепелін, обговорюючи психольоґію праці і робітників, каже, що ніщо не витворює так сприятливої праці — а тим самим і кожній акції — настрою, як спостерігання і обчислювання хоча би і не великих, але постійних її вислідів.

Таким чином на користь річевих справ змінилась би ментальність нашого громадянства, особливо на провінції, пропаганда організації капіталу стрінулась би з відповідним духовим розположенням суспільности і моглаб у своїх виступах навязувати до конкретних, з біжучого життя черпаних явищ.

Рівночасно з тим зросталоб і довіря загалу до наших фінансових інституцій і до їх управ. Вразливість тих установ на всякого рода поголоски, підозріння, нетакти є така велика, що ніколи не буде замало підкреслювати як безконечно важним є обовязок оминати все, що моглоб тим довірям захитати. Бож преціњ ці фінансові інституції будуть змушені взяти на себе значну часть наміченої праці, а то, саме технічне переведення організації капіталу і його розподіл. Бож рушене раз з мертвої точки наше господарське життя і питомі йому признаки конечно вимагають уже зараз найтіснішої співпраці всіх іствуючих господарських сил, а передовсім органічної, одноцілої і планової співпраці грошево-кредитового апарату, бож у цілій тій акції мусить бути реалізована одна думка, що такі великанські успіхи принесла господарському життю Америки і Німеччини, а іменно, щоби при найменших витратах на устрій осягнути як найвищу видатність праці, себто оптімум господарських успіхів.

Що початкові висліди праці будуть по всякій правдоподібности виявлятися в мініятурних формах, тим ані непокоїтися, ані журитися, ні тим більше зражуватися не треба. Вонаж не обрахована на негайний ефект у теперішности, а на тяглу, постійну, всебічну працю, що аж у підсумках поодиноких акцій, розкинених в часі і просторі може вже і в недалекій будучині дасть бажані і вдоволяючі успіхи. Лише на одно не треба забувати, що ціла запорука успіху не в словах хотяй би наймогутніших, а в ділах навіть найдрібніших. **Іван Галущинський.**

Українська Громадо!

Лунає надійна пісня Воскресення. Серед розбудженої природи гомінко роздається голос великодних дзвонів, а збірні майдани виповнюються бадьорим звуком хороводу. Незабуті спогади витискають на лицях веселість. В таку хвилю ніщо не повинно тривожити традиційного вдовілля, викликаного Великим Днем.

Але пригадаймо, що живемо в часах займанщини, де хіба зріст власної сили й дужности повинен би викликати радощі у синів українського народу. А чи є вже сила в українського народу? Вона обновлюється і твориться. Творить ту громадянську силу **„Рідна Школа"**, ця робітня, що на службі українського народу виховує збірними зусиллями українську молодь, найбільшу цінність нації. Як рідна мати серед найтяжчого лихоліття виховує ту молодь **у здібности до чину,** сталить у неї сильну волю, щоб спричинити можність **уладити життя народу по своїй подобі і своїй потребі.** Велике це завдання і важке. Але „Рідна Школа" його не злякається і виповнить на славу великого народу, якщо відчує за собою теплу руку українського загалу. Тому нехай дні Воскресення стануть всенароднім святом „Рідної Школи" та великої ідеї, яку вона в собі носить. Нехай в ці дні по всенародній постанові обєднаються всі українці у спільному змаганні: **повести всенародню жертвенність на потреби „Рідної Школи".**

Памятаймо, що не даючи селянам і робітникам можности вчитися в рідній школі — відбірається їм одночасно змогу здобути знання й освіту, цю найкращу зброю у боротьбі за визволення. **Числом та обильністю датків на „писанку" для „Рідної Школи" докажем нашу живучість, свідомість і карність!**

ГОЛОВНА УПРАВА „РІДНОЇ ШКОЛИ":

І. ЧАПЕЛЬСЬКИЙ, голова. — *А. ЗЕЛЕНИЙ,* секретар.

З Народньої Організації українців м. Львова.

Установче засідання Ради Нар. Організації.

Дня 19. квітня ц. р. відбулося в домівці Народньої Канцелярії при вул. Костюшка ч. 1а установче засідання Ради обновленої Народньої Організації українців міста Львова. Проводив нарадам голова Нар. Організації гром. Березовський Амброз. Заступниками голови вибрано громадян: адвоката д-ра Марітчака Олександра і п. Ігната Евстахія, секретарем гром. Ерстенюка Дмитра, його заступником гром. Зубика Романа, скарбником д-ра Макарушку Любомира.

По оживленій дискусії, в якій забирали голос майже всі члени Ради, намічено пляни організаційної праці у Львові і на його передмістях. Громадянам міста Львова слід безумовно здержатися з плаченням місячних вкладок до розвязаної „організації", яка містилася в Ринку ч. 10/II. п. Від Народньої Організації м. Львова, яка тепер має свій осідок при вул. Костюшка ч. 1а, будуть ходити курсори, заосмотрені у відповідні леґітимації з підписом голови і секретаря і тільки їм слід платити вкладки до Народньої Організації міста Львова.

Найближче засідання Ради відбудеться в четвер, дня 28. ц. м. (по святах) в год. 7-ій вечером в домівці Народньої Канцелярії.

БОГДАН ЛЕПКИЙ.

На Оливній Горі.

(Фрагмент.)

Гетьман Мазепа якраз з обіздки вернувся.

Був у Лосці і в Караївці, де після переходу за Десну стояли частини його полків.

Шведська армія крім Лоски й Караївки стояла ще також у Куриливці і в Студеній.

Гетьман гадав, що може де зустрінеться з Карлом, котрий нині скорше як звичайно зірвався з постелі і повіявся кудись до своїх реґіментів. Скрізь бачили Аякса, на котрім чвалував король у своїй високій шапці та в батьковім, витертім футрі. Але гетьманові не довелось побачити його. І гетьман був лихий, бо хотів прохати Карла, щоби він поспішав з будовою „мідяного мосту". Гетьман спішився Биґуринові на відбій, а Карло снувався над Десною, шукаючи лицарських пригод.

Гетьман з обізду нічого доброго не привіз.

Старшини мовчали, а козаки зпідлоба дивилися на його. Козаків він ще виправдати може. Тривожаться долею своїх родин, котрі за Десною на ласку й неласку жорстокого царя залишилися, але старшини, — чогож вони хотять?

Перше усякий в очі йому ліз і один наперед другого поспішався з порадою, щоби переходити до шведів, а нині, коли це сталося, вони, ніби в рот води набрали. Мовчанка така нічого доброго не віщує. Краще хайби перечилися, лаялися, чинили бешкет, а не мовчали, як у хаті, в котрій лежить небіщик...

Гетьман ходив кругом стола в одній із кімнат в Ушівському дворі і спльовував, що було признаком його найвищого обурення і чого він собі при людях ніколи не дозволяв.

„Тю! Невжеж я що проти їх волі зробив? Не було такої днини, щоб слізними проханнями не навкучували мені: „переходь і переходь!" І не було днини, щоб до моєї канцелярії не наспіло кілька жалоб на кривди й угніти московські. А нині, коли я рішився на цей перехід, вони понадувалися, як сичі".

В світлиці, по котрій ходив гетьман, зимно було. Що лиш учора вперве затоплено в печі і вона ще не гаразд огрілася. Не дзвонив на прислугу, сам доложив дрівець, щоб не бачити нікого. Самоти забажала гетьманова душа.

Двацять літ стояв він на виду східної Европи і з соромом не сходив з історичного театру. Двацять літ носив личину на своїм обличчу, пильно скриваючи своє „я". Що лиш тепер тую личину скинув, виявив себе. Довго дожидав тієї хвилини, щоб з мутної виплисти на чисту воду. Тішився, як то йому легко зробиться на серці, як то він широкими, повними грудьми, хоч на старости літ дихне. А тут найблизчі люде не розуміють його. Може ще Войнаровський, бо це одна кров. Та ще була одна людина, одна така самотна душа на світі, як його — Мотря. — та де вона тепер, тут, чи там?

І гетьман очі закрив руками, щоб побачити її. Явилася і за Десну принесла з собою чари батуринських садів, коли вони стоять у повному цвіті і пошум пшеничних ланів, коли вони наливаються колоссям і розговори бахмацьких лип, коли бжоли гудять над їх-їм квіттям, — принесла чарівну міць рідної землі, котрої була втіленням найкращим. Мотря розуміла його, так Господь розлучив їх з собою. Самотним остався гетьман серед численного старшинського гурту і з тими трьома-чотирма тисячами козаків, що присягалися вірними йому бути, а тепер, побачивши, що й шведські сили не такі то великі, вовком дивляться на його. „А невжеж ми не привели Шведам куди менше, ніж обіцяли? І хто завинив у тому, я, чи вони?... Товпа!"

І очі гетьмана Мазепи впали на образ, на котрім намальований був Христос. На скелі клячав і молився до Бога Отця, щоб чаша сія віднялася від нього. І пригадався Гетьманові Юда, що за трицять сребренників продав Учителя благого і Петра, що страха юдейського ради відрікся його і воїни кесареві, що жребія метали о ризи його, і товпа, що ревіла „распни, распни його!... Сімнацять сот літ від тієї великої драми минуло, а як мало змінилося на світі! Товпа осталася товпою. „Прийде мент і вона зареве „распни, распни його!"

Анальоґії аж надто різко кидалися в очі. Гетьман шукав інших, веселіших образів по стінах, але Христос на Оливній горі непереможною силою тягнув його до себе, Христос з очима, вдивленими в небо, без місяця і зір, глибоке, велике, мовчаливе.

І гетьманові чомусь то здавалося, що Спаситель молиться не за себе, а за їх, за тих, що мали йти на нову, українську Голгофту.

Господи, невжеж Ти вирішна волею своєю святою, щоб на приказ кесаря новітнього хрест, десь у пензенських, чи тверських лісах зрубали і на його Україну розпняли? І невжеж знайдеться Юда новий, і може неодин, що учителя свого продасть і Петро, що відречеться від нього і посіпаки царські, Меншикові і свої, доморослі, що розграблять богацтва, які він гетьман Мазепа, зусиллям довгих літ для більшої хвали й достойности держави своєї так дбайливо збірав? Господи, невжеж товпа і тепер, як перед сімнацятьсот літами ревітиме: „распни! распни його!"

І гетьман не счувся, як увігнулися коліна його перед образом Христового терпіння.

Христос все ще дивився у небо, а небо мовчало, не відповідаючи на його слізне прохання.

„Ти найкраще бачиш, Боже мій, що не для користи власної, не для почестей марних рішився я на діло небезпечне. Вхопив я нитку, яку перед пятьдесяти роками навязав великий мій попередник. Усі союзи завели, спробував я останнього, за котрим досі віроломства немає. Коли ж я хибив, то не карай других за мене і прости тим, що не знають, що творять. Якщо чаша тая віднята бути не може, дай, хай випю її до дна. Для себе прошу одного. Щоб імя моє, зневажене нинішним поколінням, нащадки мої на прапор свій приняли і під тим прапором у бій за волю пішли і — побідили, — амінь"!

— — — — — — — — — —

Під ярмом і зпід ярма.

З великого політичного процесу в Альзасії.

(Від нашого кореспондента.)

Париж, Страсний Тиждень, 1927.

I.

Перед судом присяжних у Кольмарі (Альзасія) розпочався на днях і протягнеться ще якийсь час великий політичний процес, який звертає на себе увагу не тільки Франції, а й світа цілого. І є чого!

Формально — це процес за образу чести; альзаський католицький священик, редактор і політичний діяч о. Гегі пізвав перед суд одного з редакторів великого парижського щоденника, Едварда Гельвея за образу чести, нанесену йому в переведеній тому два чи три місяці названим редактором широкій анкеті про причини альзаського невдоволення теперішнім французьким режімом. У статтях, що наводили висновки тієї анкети, знайшовся звернений на адресу о. Гегія закид недостачі французького патріотизму; за закид цей Гельвей відповідає тепер перед горожанським судом.

Самі собою процеси за образу чести — невже й треба це казати? звичайно не уявляють собою ні у Франції, ні де-інде в світі нічого ні рідкого, ні особливо цікавого. Та інша річ із цим процесом. Покладено там палець на дуже болюче місце — щоб не сказати: на розятрену рану — французької батьківщини. З процесу між двома людьми розрісся процес не тільки німецького режіму 1871—1918 року в Альзасії, а й режіму французького від 1918 року до наших днів. У ролі доказових і відводових свідків виступає цілий легіон альзаських і французьких діячів — послів, сенаторів, генерелів, духовників, редакторів; найзнаменитший французький адвокат Анрі Робер*) засів на лаві оборонців, а поруч нього сидить многократний міністр Лев Берар; завзята газетна полеміка супровожає розправу. Альзаського діяча стрів закид протипатріотизму; з обуренням він відкидає цей докір, а на доказ цього французького патріотизму він — сам і свідоцтвом визначних альзаських і французьких діячів — змальовує свою ролю в альзаській політиці не тільки теперішній, а — що нам безмірно більше цікаве — в часах перед визволенням, перед дезанексією Альзасії зпід німецького ярма, кінця 1918 року. Звідомлення з розправи подають нам таким чином яскравий і живий виклад тих метод захисту, оборони й самоохорони, нарешті й наступу, яких придержувалася надихана патріотичним французьким почуванням Альзасія, коли воєнне нещастя відорвало її 1871 р. від французької батьківщини і кинуло її під владу переможців. Це кровю, слізми і потом скроплена півстоліття історія боротьби анексованої Альзасії за збереження свого національного обличчя, боротьби проти могучого натиску всесильної німецької імперії; історія організації „витривання“, „*Durchhalten*“, Альзасії під ворожим ярмом, історія підготовлювання війни за свободу, історія участи синів Альзасії у війні за визволення і в оконечнім розгромі ворога.

Невже буде кому-небудь з читачів „Діла“ дивно, що з невгаваючою цікавістю, іноді навіть з глибоким зворушенням слідимо за ходом кольмарського процесу і за відомостями про механіку альзаської самоохорони і перемоги, які процес той приносить?

І чи дивуватися буде хтонебудь з наших читачів, що наведемо тут, у короткому рефераті, частину розкрить, ревеляцій про альзаську політику під ворожим ярмом, які процес той приносить?

II.

Загарбання Альзасії 1871 року Німеччиною впало важким ударом на альзаську людність, сердечними узлами звязану з Францією. Розпучливі протести й відклики до совісти культурного світа, що піднімались із поранених альзаських сердець, не мали — очевидно! — ніякого реального й безпосереднього результату. Ворожа сила окупувала Альзасію; прогнано французьких урядовців, усунено французьку мову зі шкіл і урядів. Ворог тріюмфував, затирав сліди Франції, наводнював країну своїми кольоністами, своїми урядниками, своїми вояками. Французька воєнна сила була розбита, Французька держава ослаблена, безсила. Богато десятків тисяч альзаських патріотів не могло стерпіти ворожого ярма, і вони еміґрували. Франція ціла і її кольонії, тай чужі держави бачили безліч альзаських еміґрантів, що тікали зпід ворожого ярма. Альзаська молодь у військовому віці тікала до Франції масово і вступала у французьку армію. Німецька влада, хоча й могла класти перешкоди цій еміґрації, не тільки нічого проти неї не діяла, а навпаки, потиху її полекшувала: це ж був добровільний спуск альзаської крови, а німецькі урядовці певне собі шептали, що, мовляв, „баба з воза, коням лекше“. Дійшло було до того, що альзаські патріоти вважали еміґрацію до Франції — не дезерцією перед ворогом, а національним геройством; оставатися в Альзасії вважалося трохи не національною зрадою.

А ворог глядів на те і затирав руки з вдоволення. Було й чого.

III.

Якби така еміґраційна „політика“ — психольоґічно зрозуміла, та обєктивно вбивча — протривала кілька десятиліть, то Альзасія перестала би бути країною альзаською а сталась би німецькою. І коли нарешті в 1918 р. задзвонили дзвони Свободи, то й не було би кого визволяти. Одначе знайшлися незабаром і в підяремній Альзасії і в державній Франції люди, які зрозуміли небезпеку масового виселювання альзасців з рідної країни, спинили її тай дужим зусиллям національного почування і національної думки дали Альзасії цілу нову систему політичного думання й ділання, систему, обчислену на довгу мету, може на ціле століття систему національної альзаськофранцузької дефензиви й офензиви проти ворожої переваги.

Серед мужів тих перше місце займав великий письменник і політичний діяч Морріс Баррес. Пропаганді тієї системи, пропаганді по части голосній, по части і з природи річей довірочній, присвятив він трохи не всі свої, дуже великі здібности. Служили їй між ін. також його повісти — цілий цикл романів, надиханих політичною педагогією.

Еміґрування з Альзасії — хочби вона навіть була скермована в ряди французької армії — признано національним гріхом. Національним обовязком проголошено вертатися до Батьківщини, оставатися на місці, боронити кожного клаптика альзаської землі. Мало того. Молоді альзасці одержали пораду вступати в німецьку армію, вчитися німецької воєнної умілости, входити в німецькі стратеґічні тайни; не занедбувати й німецьких цивільних урядів.

Альзаські посли й політики з затисненими серцями йшли на всякі можливі „угоди“ з німецьким урядом, торгували своїми голосами в парляменті і не вагалися навіть продавати їх ворожому урядові, як тільки можна було за такі „продажі“ вирвати якусь користь для рідного краю і помогти йому остак „витрівати“, передержати.

Витрівати і передержати! — то були начальні гасла послідовної

*) Його книжку про „Адвоката“ ми реферували свого часу в „Ділі“.

І. КРИПЯКЕВИЧ.

Святочні ігри.

Картини з княжих часів.

Великі бенкети й обіди відбувалися з ріжних нагод: підчас княжих зіздів, церковних празників, весіль, іменин. Володимир Великий дуже любив такі пири й уладжував їх в кождий більший празник. Як посвячено нову церкву у Василеві, „створив празник великий, наварив 300 провар меду і призвав боляр своїх і посадників, старшин по всіх городах і людей богато і роздав убогим 300 гривен, — празникував князь 8 днів“. І про інших князів зчаста читаємо в літописах, що „була л ю б о в велика між ними по три дні“, „честь велика“, „обід сильний“ та ін.

На товариських сходинах обовязував свого роду етикет, досить ще примітивний, але якого все пильнували. Як приходив значний гість, господар виходив йому на стрічу, вів до кімнати і просив сідати. По хвилині розмови господар каже: „Та посідай, брате“. Гість погоджується, господар виходить приготовити почастунок: „Посидіть ви тут, я піду н а р я ж у“. Частувалися зі словами: „Княже, хочу на тебе пити“ або „Куме, напиймося!“ Деколи господар пив половину чаші, другу половину давав гостеві. Пили також „на здоровля“. На старій чаші в 1151 р. є напис: „Хто з неї пє, тому на здоровля“.

На бенкетах пили богато і радо. Літописець переказує приповідку Володимира Великого: „Руси є весело пити, без того не можемо бути“. Стрічаємо згадки, як на пирах ставали ш у м н і від вина, як вертаючого з гостини „розняв хміль“ по дорозі. Були насмішливі приповідки про пяних: „В кого очі сині? У пяниці! В кого охання велике? У пяниці!“

Підчас свят і празників відбувалися ріжні ігри і забави. Служили до цього окремі витоптані майдани, що звалися і г р и щ а м и. Якийсь проповідник описує. „Ігрища утолочені й людей велика сила, що починають пхати один другого“. Ріжні ігри відбувалися також на вулицях і в у л и ц я означає вже в княжі часи народню забаву, так само як п а в е ч е р н и ц я, теперішні вечерниці. Про ці народні ігри літопис оповідає коротко: „Сходилися на ігрища на танки й на всі бісовські пісні“. Були ріжні роди ігрищ.

Найбільш улюблена була б о р б а, тобто змагання на силу між двома силачами. „Не зброєю биймося, а борбою“ кличе Редедя до князя Мстислава до двобою. Про боротьбу Переяславця з Печенігом читаємо: „І розмірили між обома полками і пустили їх до себе, і хопилися і почалися кріпко держатися“.. Пізніше прийшли лицарські змагання, і г р и, на західний зразок. Так в 1150 р. в Києві Угри, що прийшли в підмогу, „на конях і скоках іграла на Ярославовім дворі велика сила; Киянеж дивувалися їхній вручности і коням їх“. Такі ігри поширилися особливо в часи Данила в Галичині.

З давних словянських часів походять танки, п л я с а н н я. Танцювали при ріжних нагодах: „на бенкетах і на весіллях і на вечерницях і на ігрищах і на вулицях“, перелічує Кирило Турівський. Окремо ще знаємо про танки, злучені зі святом русалій, себто в святоіванівську ніч: „Гріх танцювати на русаліях або з блудницею“, картає проповідник. На весіллях були ще й п л е с к а н н я, не знаємо, чи разом з танками чи окремо.

Танок ішов під музики. „Візьміть сопілки, бубни і гуслі та ударяйте, Ісакій буде нам танцювати“, кличуть біси, що спокушують черця. З музичних інструментів, крім наведених, уживалися ще п и щ а л ь, с в и р і л ь, т р у б а, о р г а н. На дворі князя Святослава, сина Ярослава Мудрого, була ріжнородна орхестра; святий Теодозій, як увійшов у княжу кінату, „побачив богатьох, що грали перед князем; одні гуслені голоси подавали, інші музикійськими звуками голосили, інші органними — і так усі грали і веселилися, як є обичай перед князем“.

Народні ігри уладжували фахові співці, музиканти і танцюристи. Г у д е ц ь це музика і співець в одній особі, п л я с е ц ь — танцюрист, п і в е ц ь — співак. Є ще й окремі музики: с в и р е ц ь або с в и р і л ь н и к, с о п і л ь н и к, т р у б н и к. Загально цих народніх артистів називано і г р ц я м и або с к о м о р о х а м и. Вони мали велику популярність серед народу. „Як плясці або гудці або хто інший закличе на ігрище або на яке зборище ідольське, то всі туди біжать радіючися“. Тому строгі проповідники не мали слів догани проти таких весельчаків. „Діявол обдурює такими й іншими обичаями, всякими хитрощами переваблює нас від бога: трубами і скоморохами, гуслями і русаліями“. „Гудця і свирця не вводи у дім глуму ради“. „Як ігра́ють русалії або скоморохи, або пяниці кличуть, або є яке зборище ідольських ігр, — ти в той час перебудь дома“

альзаської політики. То була на-альна ціль і мета альзасців, а до осягнення цілі тієї була добра — кожна тактика. Опозиційна тактика — одного дня, опортуністична — другого. Ворог не перебирав у способах і не вязався ні моральними ні принціпіяльними оглядами, щоб тільки згерманізувати Альзасію духово й політично, — не почувалися звязаними до ніякої льояльности ні чесноти супроти нього й альзасці. Коли можна було осягнути щось криком, погрозами й атентатами, то альзасці не цурались цих засобів; а коли були вигляди осягнути щось заявами угодовськими, льояльними, мировими, то вони йшли й на них без найменших скрупулів.

Серед альзаських діячів цього типу грав визначну ролю й о. Гегі, нинішній обвинитель перед кольмарським судом.

IV.

Альзасці — а з ними й державні французи — розуміли, що немає для Альзасії ніякого іншого ратунку, ні вигляду й можливости ратунку, як єдино і виключно тільки в новій воєнній розправі Франції з Німеччиною. До хвилі, коли прийде ця розправа, треба було витрівати, заховатися — фізично й морально.

Ствердили це на теперішній розправі чільні французькі й альзаські діячі. І розкрили вони оце перед світом прецікаві подробиці, які в часі світової війни пильно закривала перед нами німецька військова й політична цензура. І так:

Німецька армія почувалася з вибухом війни 1914 р. в Альзасії наче у ворожій країні. Богато тисяч альзасців пішло у вязниці, в концентраційні табори, під строгий поліційний догляд; богато було засуджених, чимало й розстріляних. Протягом довгих чотирьох років ішла глуха та безпощадна боротьба між альзаським загалом і німецькою військовою управою. Альзаських жовнірів німці не посміли „уживати" на французькім фронті — їх засилали до Східної Прусії, до Туреччини, до Арабії. Думали, що проти росіян, румунів чи англійців вони будуть боротися. Але ні! В самім розгарі битв переходили альзасці — ще систематичніше ніж чехи в ц. і к. армії на сторону противника, острілювали німецькі сусідні части, з заду вбивали німецьких офіцирів, розкривали німецький фронт, пересилали противникам підглянені стратегічні тайни німців. Після численних болючих спроб з альзаськими вояками німецька команда хоч-не-хоч, а мусіла стягнути альзасців з усіх фронтів, де кінець кінців ті вороги були на фронті ще небезпечніші німцям між могли бути поза фронтом.

На щастя для німців, процент альзаських жовнірів був розмірно незначний в німецькій армії; він відповідав чисельній силі альзаської людности в загальній сумі німецького населення, себто відношенню півтора міліона альзасців до 70 міліонів усієї людности. Була би соразмірна сила альзаських жовнірів у німецьких арміях значно більша, то альзаська „зрада" була би певно привела на німецьку армію ще більші катастрофи ніж принесла чеська „зрада" армії австро угорській.

V.

Та зраджували — оповідає на розправі знаменитий генерал Кастельно — не тільки німецькі жовніри й офіцири альзаського роду. Зраджували з рівною моральною силою, з рівною погордою смерти і з рівною любовою Батьківщини — також альзаські посли німецького парляменту, яким доступні були відомости про тайні або полутайні подробиці й факти німецької політики, німецької економії, німецької пропаганди часу світової війни. Зраджували альзаські урядники, одним словом, усі альзасці, коли тільки могли і мали що зраджувати, щоб тільки шкодити ворогові і прискорювати його упадок. Дякуючи їм, антантсякі уряди і команди були знаменито поінформовані про все, що ділося в Берліні, в німецьких міністерствах і амбасадах, — були поінформовані скорше і краще ніж широкий німецький загал. У своїх Споминах один з шефів антантської пропаганди В. Стід розповідає про альзаську (як і чеську) „зради" богато прецікавих річей, а звідомлення з кольмарської розправи доповнюють його книжку.

Анексія Альзасії важко пімстилася на Німеччині. Не булоб її, то й не булоб французького реваншу, не булоб союзу Франції з Росією і Англією, не булоб окруження Німеччини, не булоб і розгрому невиданої німецької потуги.

Довго передбачувана і на далеку мету підготовлювана війна нарешті вибухла, і після 4 років страждань альзаські патріоти нарешті відітхнули тріюмфальною радістю: ворог був побитий і понижений, батьківщина визволена, а кольоністи-найди в соромі і пригнобленню, сірим шнурком, наче виполохані стада, виходили з альзаських міст і переходили граничний Рен — у ту саму хвилю, коли з заходу входили до Альзасії переможці й освободителі, витані співами і поклонами місцевої людности.

Також і ті хвилі відживають у зізнаннях свідків на кольмарській розправі...

Б. Левицький.

Памятаймо: Рідна Школа — це народня фортеця, це певний захист в добі лихоліття!

Соціялістична розвязка земельної справи.

Хліборобський продукт — це підстава істнування людства. Вже з тої причини надзвичайно важною стає проблема: **яка форма володіння землею найпевніше забезпечує технічні та економічні умови розвитку хліборобської продукції?**

Що теперішні умови хліборобської продукції майже всюди, а на західно-українських землях особливо, невідрадні, — загально відома річ. Тому й не дивно, що організатори українського національного життя мусять брати під увагу всі теоретичні та практичні зусилля розвязки цеї проблеми.

Ця проблема є, очевидно, справою першорядного значіння і для інтернаціонального соціялізму. Соціялістична ідеольоґія присвятила розвязці цеї проблеми богато студій. На території комуністичної влади переведено першу велику спробу зреалізувати соціялістичну теорію в земельній справі.

На жаль, нашому загалові все ще мало відомий погляд соціялістичного світа на цю преважну справу. Вузенькі рямці ґазетної статті не дають мені змоги докладно засувати соціялістичну розвязку земельної проблеми, всеж таки радо користаю зі запросин редакції „Діла" і зважуюся коротко та льояльно запізнати з цею відповідю наш думаючий загал.

Серед соціялістичної літератури, присвяченої розвязці земельної проблеми, безумовно найбільше авторітетними є студії відомого соціялістичного ідеольоґа **Карла Кавтського**. Його визначний твір: *»Agrarfrage«* з 1899 року — нині вже тільки історичний документ. Життя так сильно перекреслило підстави тодішнього соціялістичного розумування в земельній справі, що сам автор признає це. В 1919. році появилася однак нова студія Кавтського в земельній справі: *„Die Sozialisierung der Landwirtschaft"*. Ця праця основується на досвіді найближчого нам життя, навіть на почині комуністичної реалізації земельної справи і тому вона справді можливо найавторітетніша в цілій соціялістичній літературі, присвяченій земельному питанню.

Що комуністична реалізація соціялістичної ідеольоґії в земельній справі не вдалася, з цим рахується Кавтський як з фактом. Всеж таки він далі не пристає до тих соціялістичних ідеольоґів, які нарешті зневірилися в можливість розвязати соціялістичну земельну проблему. Навпаки він намагається використати останні досвіди цеї реалізації і всього біжучого життя на те, щоби таки сконструувати певну соціялістичну розвязку земельної квестії, добре і справедливо розуміючи, що без цього неможливим стає соціялістичний лад на світі. Кавтський признає лише, що розвязка цеї проблеми є для соціялізму: *„das wichtigste, aber das komplezierteste Problem"*

ІВАН РИБЧУК.

Великдень у Єрусалимі.

Є в світі міста і місця, де святкують ріжні свята так, як ніде інде. Здається, що одним з найбільше оригінальних таких свят є Великдень у Єрусалимі. На всьому світі є люди, яких мрією — побувати там раз у житті. Від віків пливе течія паломників до Святої Землі; тільки хрестоносні армії стримували якийсь час цю живу ріку.

Так само як найживішим бажанням східного паломника є провести Різдвяні свята у Вифлеємі, так прагне він провести Великдень під зводом Святого Гробу. Може не всі знають, що ці дві церкви: Святого Гробу в Єрусалимі і собор Рождества у Вифлеємі не служать ніякому віроісповіданню, а є поділені, — що правда: нерівно, між шість християнських громад. Головними є три: православна церква, римська та вірменська; якусь частину мають теж яковити, копти та абісинці. Ці „церкви" поділені в церквах, як европейська мирова карта; одна має тут каплицю, друга там вівтар, 3-я право засвітити лямпадку над таким вівтарем. Цих кордонів береже спеціяльний закон *jus eundi* у вимкових випадках, коли представники ріжних ворогуючих тут церков наступають собі на ноги. Теольоги, що брали участь у давніх конгресах, випрацювали дуже складний дипльоматичний збір правил про час правлення богослужень, процесій, приходу та переходу вірних. Цей збірник ще збільшився в новітніх часах.

Дивогляди ріжних церковних календарів ніде не є так потрібні, як тут. Що було би, якби всі віроісповідання хотіли правити богослуження в тім самім соборі в один день! І так уже губернатор Єрусалиму має інколи чимало клопоту, щоби рішати конфлікт, коли вірменський килим пересунеться занадто на римо-католицьку територію, а копт посуне свою лавку на кілька цалів у напрямку яковита! І тут теж над Христовим гробом ведеться „боротьба за межу", так само, як між державами й у нас, по селах, тепер, як і 2000 літ тому.

Щороку перед Великоднем зростає тут воєнна атмосфера, коли треба дати змогу відсвяткувати три головні свята трьом головним „вірам": християнам, жидам і магомеданам. Коли Великдень, жидівська Пасха і магомеданська Небі Муза сходяться разом — у повітрі буря. Магомеданці, завсіди в меншости в Єрусалимі, є дуже численні на Великдень. А коли десятки тисяч християнських паломників приходить туди теж, тоді вони завсіди лякаються „бучі". Їх свято зумисне продовжили на тиждень на підставі календаря старого стилю, щоби воно не покривалося уповні із Великодними днями.

Три християнські віроісповідання беруть участь у святі обмивання ніг. Є це щось у роді середньовічньої „містерії", основаної на XIII-ій главі із св. Иоана. Кожна „віра" виконує її окремо. Яковити, одна з найменших, але найцікавіших старохристіянських східних громад, відправляють свою службу у своїм монастирі у південно-західній частині міста, у церкві, яка, як вірять, була домом св. Марка. Найбільше відомим є богослуження православне, бо воно відправляється на переднім майдані Св. Гробу; воно оточене тисячами прочан і місцевих християн, що виповнюють теж усі вікна та коридори монастирів: Авраама і Гетсеманський, які є довкола подвіря. Патріярх на підвищенні має довкола себе 12 священиків, які представляють 12 апостолів. Після відомої сцени обмивання ніг приходить інша, яка переносить нас до Гетсеманського саду. Св. Петро, Яків і Иоан кладуться на ступені, засипляють і прокидаються. Богослуження кінчиться англійською проповідю і патріярх з духовенством і народом іде в процесії під гомін великодних дзвонів.

А проте з естетичного погляду найкраще виглядає богослуження вірменське. Його відправляють у чудовім соборі св. Якова. Вірменські вівтарі, збудовані навхрест на осі, на плятформах, не є закриті іконостасом, тільки врядигоди вкриті завісою у святочних моментах відправи. У вірменськім соборі у великий четвер величанська блакитна завіса, гаптована 200 літ тому в Константинополі, вкриває вівтар, мов сцену. Коли вона розкривається, патріярх сидить у золоченім фотелі перед вівтарем, а у півколі довкола нього „вартабедси" (каноніки) з монастиря св. Якова, непорушні, у чорних колпаках і хорових ризах, пурпурно-синьо-брунатніх. Ризи патріярха майже пригнітають його своїм золотом і дорогоцінним камінням. Коли починається відправа, він переодягається у скромні священичі ризи. Після помазання среєм ніг 12 „вартабедсам", хор молодих хлопців і дівчат, одягнених у фіолет, що сидять у колі на середині церкви, співає старі традиційні церковні пісні.

Сама церква незвичайно мистець-

У вищезгаданій, новій своїй студії Кавтський ще раз підкреслює, що капіталізм, під якого омофором розвинувся буйно промисл, не допускає повного технічного розвитку хліборобської продукції з-за тісно звязаних з капіталістичним володінням землею засад: приватної власности і наємної праці. Земельна рента, яку платить не тільки пахтяр землі власникові землі, але й один землевласник другому при купні землі, обмежують можливости повного технічного розвитку хліборобської продукції. Капіталізм убив громадське земельне володіння, яке звичайно з переходом хліборобства від продукції на прожиття до продукції на збут (*Warenproduktion*). Витворилися дві форми володіння землею: а) велика земельна власність, б) дрібне селянське володіння. Принцип земельної власности з невідкупною земельною рентою і наємна праця робітників на великих земельних посілостях спинюють технічні та економічні передумови повного розвитку хліборобської продукції і цих великих варстатів, однак великі земельні посілости все таки більше цінні, ніж селянські господарства. „Дрібна селянська земельна власність є найсильнішою перешкодою для всякого технічного поступу в хліборобстві". (*Soz. d. Landw.* ст. 23).

Широко розбирає Кавтський у вищезгаданій студії питання, яка з відомих уже обидвох форм земельного володіння більше продукує на однакових і рівних площах землі та при рівнім накладі праці. І при цій нагоді підкреслює Кавтський і документує більшу доцільність великих земельних обєктів не тільки в рільній, але і годівельній ділянці. Мале господарство не може зужиткувати технічних засобів поступу хліборобської культури, з тисячі причин воно продукує менше ніж великі господарства, виснажуючи при цім сили дрібного землевласника. „Було би великою похибкою для переходу капіталістичного господарства в соціялістичне, штучно скріплювати дрібну земельну власність, помилкою було би розбивати великі земельні добра і творити з них менші селянські господарства!" (*Soz. d. Landw.* ст. 51). Навпаки, великі землевласники доробилися на війні, при допомозі дармових воєнних полонених, високої ціни на хліборобські продукти і т. п. і „ми (соціялісти) не маємо ніякої причини протиставитися тому, щоби їх земельні посілости ще побільшилися!" (*Soz. d. Landw.* ст. 53.)

Дальша арґументація Кавтського ось яка: По світовій війні треба дбати про розвиток хліборобства, але так, щоби кожний почин в цім напрямі наближував те життя до соціялізації землі, найважнішого засобу хліборобської продукції. І дрібна земельна власність може в межах скромної можливости використати технічні засоби поступу. Однак, де держава піддирає нпр. поширення моторових плугів, там треба віддавати їх для дрібного земельного володіння радше громадам, ніж сільсько-госп. кооперативам дрібних землевласників! Накреслюючи далі плян бажаної переходової земельної господарки, Кавтський думає, що при моторових плугах у громадських урядах можна і треба проповідувати та переводити комасацію селянських розкинених, малих нивок. На скомасованих селянських нивах треба потім вводити спільне заорювання нив (без меж) і навіть управу таким чином повсталих більших земельних комплексів одним збіжем після означеного громадського пляну хліборобської господарки (ст. 60)! Треба впровадити примус, щоби означена скількість селян управляла на своїх „безмежних" нивах одне означене громадою збіже чи яку іншу хліборобську ростину. Селянин міг би приватно господарити тільки на своїм подвірю і городі. На полі ішла би господарка спільними силами громадян згідно з пляном громади. Плоди цеї господарки розділювано би поміж громадян відповідно до участи їх праці і землі в спільному господарстві (ст. (61).

Така переходова господарка очевидно ще не була би соціялістичною. Селянин землевласник все ще почував би себе краще, ніж сільський пролетар, ще далі продукував би на збут (продаж), пружиною продукції ще далі були би зиск та земельна рента. Всеж таки це вже був би значний поступ в напрямку соціялізації хліборобської продукції, яка то соціялізація є неможливою при задержанні дрібного селянського володіння землею (ст. 63). Дальшими починами в бажаному автором напряму мусіли б бути: 1) викуп піль дрібної земельної власности державою (н. пр. правом першенства держави при кожній зміні власности) — і 2) щоби на набутій державою землі громада господарювала не на збут, тільки для заспокоєння потреб українського народу через державні адміністраційні установи.

Окрему ролю в хліборобськім господарстві приділює Кавтський містам. Вони мали б дбати про молоко і городовину, ведучи цю частину хліборобської продукції вже і в передовій стадії соціялістично в в тому розумінні щоб ішло це без ніякого зиску (*ohne jede Aufsicht auf Profit*).

Кавтський з великим жалем підкреслює, що большевикиздискредитували проповідувану ними соціялізацію хліборобства, бо завівши диктатуру в містах і промислових осередках, полишили землю вільній волі селян. Тому в радянських републиках заломилася соціялізація. Соціялістична революція в містах переводилася разом з буржуазною (*mit der bürgerlichen*) революцією на селах. Селянство захопило землю і остало позаду. Цього треба на будуче стерегтися. Переможний пролетаріят так розвине соціялізований промисл, що буде більше, ніж коли небудь на світі, технічних засобів для піднесення хліборобства передусім на перебраних державою великих господарствах, а далі навіть на ще тимчасово існуючих дрібних селянських господарствах. В своїм власнім інтересі, щоби селяни не втікали з більших сіл до них щасливіших соціялістично-промислових осередків життя, переможний соціялізм займеться хліборобською продукцією, з природи безумовно потрібною для міст і промислових осередків і витворить на соціялізованім селі такі життєві умови, що дрібна селянська власність добровільно покине свою землю і стане радо робітниками при соціялізованих великих земельних варстатах—також, як у своїм власнім інтересі міські ремісники і крамарі та малі непродуктивні промислові підприємства волітимуть стати робітниками в великих соціялізованих міських чи промислових підприємствах. Таким чином якраз соціялізм розбудує хліборобство, як в XIX-ому столітті перебудував капіталізм світовий промисл і комунікацію.

*

Невдача повної соціялізації землі в Радянському Союзі та великі найновіші досвіди життя в цьому напрямку поза СРСР полишили глибокий слід на розвязці земельної справи в програмі австрійської соціяльно-демократичної партії, яку видрукувала віденська „*Arbeiterzeitung*" 27. вересня 1925 р.

Перший уступ цієї програми говорить: „Приватна і церковна лісова та земельна велика земельна власність, великоміські будівельні площі, копальні, більші промислові та комунікаційні підприємства мають стати власністю держави (*des Gemeinwesens*); капіталістичну торгівлю, капіталістичні банки та товариства обезпечень мають заступити державні або кооперативні установи. Соціялізовані великі підприємства відповідно до характеру тих підприємств будуть вести держава, край або громади, а побіч того деякі з них підприємства будуть віддані під управу загально-господарським організаціям, автономним господарським інституціям або кооперативам".

Таким чином, що торкається земельного володіння, австрійська соціяльна демократія бажає соціялізувати тільки велику земельну власність. Дрібну земельну власність вважає австрійська соціял-демократія не соціялістичною, але й некапіталістичною.

Безумовно чимало причинилися до такого остаточного вирішення земельної справи цією партією, побіч вище сказаних причин, ще й фактичні земельні відносини в австрійській республиці. Там тільки в північно-східній частині маленької Долішньої Австрії більша земельна власність займає кругло 10 проц. усеї земельної посілости. В інших краях Австрії велика земельна власність не переходить 1—2 проц. усеї хліборобської земельної площі. В одинокім маленькім „*Burgenland-і*" бувша угорська велика земельна власність трохи значніша. Маючи перед собою таку переважаючу більшість дрібних землевласників і бачучи розвоєву тенденцію розвязки земельної проблеми в Европі, австр. соціяльна демократія пристала до тих соціялістичних ідеольогів, які зневірилися в соціялізацію дрібної земельної власности,— без чого принциповий Кавтський вважає неможливим перевести соціялістичний лад навіть у значно упромисловленій Німеччині.

Згідно з ухвалами конгресу австр. соціял-демократії з листопада 1925 р. соціялізована більша земельна власність тільки в т. зв. „*Burgenland-i*" віддала би певну частину землі для місцевого сільського пролетаріяту на його дрібну земельну власність, — вся інша земельна більша власність перейшла би на державу і мала би утворити сітку взірцевих господарств (*Genossenschaftskorrespondenz-Mitteilungen aus dem Seminar für Genossenschaftswesen der Universität Halle d. d. s. Juniheft 1926*).

Ясна річ, що згідно з цею програмою і ухвалами вищезгаданого партійного конгресу соціялістична австрійська держава завела би контролю над цілою господаркою своєї приватно-правної земельної власности. Поза цим це програма ...

...ка. На долівці килими; аналої викладені перламутром і черепахою; над воротами різьби у фльорентійськім ренесансі; на стінах малюнки із старого та нового завіту; криштальні павуки мережані золотом та струсиними яйцями; все це не різке, а дуже стримане в тоні.

Не менше цікавою є великодна процесія абісинців, які приняли християнство в IV. р. Колись вони були тут сильні; задля недостачі внутрішньої дисципліни розсіялись по інших сектах; в кінці XVII. в., коли вони мали ще „Каплицю Посміховища", їх відтиснули аж за покрівлю каплички св. Олени, де вони між звалищами середньовічного монастирка августинів вибудували свої дивні, варварсько малі келії. Не маючи власної каплиці, вони будують на Великдень шатро. Коли їх патріярх сидить за вівтарем, перед ними деякі черці бють у мідяні гонґи, інші... танцюють перед Господом. Тричі витанцьовують вони довкола монастиря за патріярхом, що йде під бальдахимом під згук ґонґів. Коли підходять нарешті до Христового гробу і стверджують, що він порожній, починаються оклики сумного співу. Дивний це вид християнського богослуження! Немов би це останки того клаптика землі, який їм залишився у Єрусалимі.

Коли етіопійці танцюють під наметами на покрівлі каплиці св. Олени, вірмени співають у ній у середині, францісканці відправляють всеношню в каплиці Богоявлення, коптійські та сирійські антифони збільшують гомін цієї християнської вавилонської вежі, а в Хрестоноснім соборі високо металеві „сементеа" (ґонґи) різко накликують до православної молитви. А довкола Гарам-еш-Шеріф музулмани відпочивають по трудах паломництва до Небі Муза, гробу пророка, три милі від Єриха, на захід від Иордану, —а жиди в сусідстві Гарет-аль-Ягуд святкують свій вихід з Єгипту. А 40 миль на північ складає свою палену жертву на горі Герізін найменша секта у світі, виконуючи найстарший світовий обряд — самаританці.

А біля Христового гробу, як і колись, стоїть поліція, але збільшена: з двіста англьо-арабських жовнірів, щоби вдержати порядок між зростаючою юрбою. Баня церкви не така, як собі уявляєте. Жде довго направи; і стіни теж. Але ні одно віроісповідання не хоче відступити цього права іншому. А спільно не можуть, бо не всі однаково маючі.

заповідає, що „довіз та вивіз збіжжя, муки і грису буде в руках державного монополю, в якому побіч державного урядника будуть представники хліборобів і міської споживчої кооперації“.

Думаючим читачам „Діла“ не треба, по всьому сказаному вище, широко виясновати, скільки в опій соціялістичній розвязці земельної справи великого зусілля вложити дійсність до ідеольоґічних імперативів, то знову скільки там відхилу від неї ідеольоґії в напрямку невмолимої дійсности. Моїм бажанням остається тільки те, щоби широкий наш загал запізнався з усякими зусиллями розвязування пекучої і справді преважної земельної справи, та щоби цей наш загал і на основі соціялістичних концепцій міг провірити свій націоналістичний погляд на розвязку земельної справи.

Воля Довгомуцька, 17. квітня 1927.

Остап Пуцький.

Більшовицька „релігія“.

Відомо, що більшовики з атеїзму (безбожництва) зробили свого роду релігію, й пропагують його словом, друком і ділом — як лише державна влада, і до того така безоглядна, може це робити. Мало того, що більшовики від кожного члена своєї диктаторської партії вимагають атеїзму як „партійної релігії“. Малих дітей по школах, неграмотних хліборобів і робітників по т. зв. сельбудах обучають в атеїзмі систематично і безоглядно. Присвічує їм ідеал, щоби релігію цілковито викорінити з людських душ. Так справа мається в більшовиків від 10-тьох літ.

Міжтим виступають там своєрідні суспільні появи, яких нема в інших державах — бодай не в таких застрашаючих розмірах і не з такою нагальністю.

Для ілюстрації подаю кілька найновіших вістей про ці появи. В Радянському Союзі нараховується сім міліонів (!) бездомних дітей. З цього великого числа всього 70 тисяч дітей має приміщення по захистах, про які й самі більшовики кажуть, що ці інституції покликані до боротьби з проступництвом, самі виховують проступників. 40—90% цієї беззахистної малолітної дітвори кокаїнізується.

В останніх роках більшовицькі часописи постійно нарікають на хуліганство, яке занепокоююче розростається. Ось кілька виривків з більшовицьких часописів: „Сьогодня звичайний ‚хазяйський син‘ — через рік — горлоріз.“ — „Хуліганство не припиняється, а шириться, доходячи до бандитизму“. — „Хуліганять не тільки куркульські, чи середняцькі сини — хуліганять члени комуністичного союзу молоді“. — „Вони виломали двері і підряд усі пять вдовицю зґвалтували“. — „Що найгірше — хуліган починається з звичайнісеньких хлопців, що за інших умов середовища могли би бути людьми.“

Більшовики шукають ради — та в дійсности вони самі виховують і ті міліони бездомних дітей і тих хуліганів. Розбили родину (вільна любов!), розбили людську душу — вбили „вищу людину“, й остала тільки „нижча людина“ — людина-звіря зі своїми непогамованими змисловими відрухами...

Прогріхи проти природи не остають безкарні. Атеїзм у широких масах непросвіченого люду — це протиприродне явище.

Всі народи всіх віків були і є релігійні з природи, з інстинкту. А природа (котра зорганізувала ціле наше єство) краще знає, чого людині потрібно, як усякі людські теорії.

Написав ґеніяльний Ґете:

Wer Wissenschaft und Kunst besitzt
Hat auch Religion;
Wer jene beide nicht besitzt,
Der habe Religion.

(Zahme Xenien IX).

Написані оці стихи з атеїстичного становища, а всежтаки стверджують факт, що атеїзм не є і не повинен бути річю (світоглядом) простолюддя. З чисто обєктивного становища справа так представляється: або релігія, або бодай сурогат релігії, яким єдино може бути „*Wissenschaft und Kunst*“ (наука та мистецтво). Без того людська душа вийде зломана, як пр. вийшла би зломаною земля без сонця.

Людська душа не має „плота“. В тім ціла її сила й ціле нещастя. Звірята мають вузьку сферу життя, тай усе тут управильнене інстинктом. А людина — своєрідне сотворіння: скаля її можливих почувань, психічних відрухів, думок, цілей — безконечна. Сказано: без плота.

Воно отже зовсім доцільне, коли природа доповнює ошю необмеженість людської душі вірою в Бога. Віра сповняє тут подібну функцію, як сонце у відношенню до землі. Вона є центром ґравітації і джерелом ілюмінації для людських душ.

Вчені атеїсти — ті, що посідають „*Wissenschaft und Kunst*“, мають замісць сонця — нічне темне небо з безчисленними зірками. Вони мають чим заповнювати свою душу (якої горизонт простягається аж до безконечности) і мають чим поборювати низькі інстинкти. Наука відчиняє безконечний світ вселенної, виносить на верх незчислимі погляди, а культура дає повагу і свойого роду святість життю (гуманізм, обовязковість, „категоричний імператив“ і т. и.). Тимто й буває, що дійсно інтеліґентні атеїсти в практичному житті під моральним оглядом нічим не ріжняться від віруючих.

Віруюче простолюддя осягає таке богатство для своєї душі з забезпечення „вищої людини“ простіше, певніше і лекше — а саме своєю релігією.

Вічний, безконечний, всевідучий, всюдиприсутний, святий Бог, вічне (друге) життя — це безмежно зогачує душу й дає їй силу систематично боротися з вибухами нижчих інстинктів.

Але що станеться з душею неграмотних мас, яких ограблено з віри? Німецький поет (вихрест-жид) *H. Heine* каже в своїх „*Geständnisse*“, що його атеїзм перший раз став для нього „смердячим“, коли він у смердячому шинку почув розмову атеїстів-простаків... Повна психічна анархія, низькі змислові пориви, наче здеморалізоване а зорґанізоване військо без усякої старшини — ось це остає в непросвіченій безрелігійній душі. Значить: упадок, руїна. Тимто й таке страшне те, що більшовики виправляють з атеїзмом. Жовте листя на дереві в осени — річ природна. В деревині вже інакший уклад сил, як був на весні, й це овочам не пошкодить. Але жовте листя на дере вині на весні — це знак, що дерево сохне або гниє. Атеїзм — це мов те жовте листя. А більшовики силоміць пакують атеїзм у душі неграмотних мас і навіть дітей, котрим ще далеко до „осени“ в культурі і в житті.

Певна річ, що якусь частину здичіння обичаїв, яке проявляється під пануванням більшовиків, треба записати на рахунок того фізичного й морального спустошення, яке спричинили революційні круговороти (домашня війна, розстріли, голод...) Ба, але те здичіння, замісць щоби зменшуватися, побільшується й поширюється головно в молодій ґенерації. Отже ділає якась постійна, до тогож зростаюча причина. Без усякого сумніву є нею більшовицька „релігія“ — атеїзм і його пропаганда.

о. д-р Г. Костельник.

Бібліотека Наукового Т-ва ім. Шевченка й наша інтеліґенція.

Редактор „Діла“ звернувся до мене з проханням написати статтю на тему нашої інтеліґенції. З цілих більше чи менше дразливих тем вибираю найменше дразливу, а саме про відношення нашої „інтеліґенції“ до своєї національної бібліотеки у Львові, якою є без сумніву бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка.

Щодо скількости томів Бібліотека Наук. Т-ва ім. Шевченка третя з черги у Львові: перше місце займає бібліотека Національного Заведення ім. Осолінських із 600.000 томами, а друга університетська бібліотека з 320.000 томами. Наша бібліотека нараховує 120.000 томів.

Ще в 1905 р. виказувала Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові тільки 21.000 томів. Свій бистрий розвиток завдячує вона золотій добі для неї за головства проф. Михайла Грушевського в Науковому Товаристві ім. Шевченка. Сам тримаючи руку на живчику розвитку науки й розуміючи превгарно значіння добре виінованої бібліотеки не тільки для наукових студій і для розвитку літератури, але й для громадського підйому та для громадської праці нині в імя завтрішнього дня, проф. Грушевський оточив бібліотеку Товариства теплою опікою так, що завдяки їй для бібліотеки завсіди мусіли найтися і гроші засоби для її комплектування й консервації і відповідні простори на її приміщення.

Саме за головства професора М. Грушевського закуплено дім при вулиці Чарнецького ч. 24 у Львові з призначенням його виключно на музей і бібліотеку. А що зразу бібліотека й музей не могли заповнити всіх просторів трьохповерхової камениці, допущено тимчасово приватних льокаторів у тій думці, що в міру запотребування нових кредитів для бібліотеки чи музею Товариство буде усувати льокаторів із потрібних йому кімнат. Сьогодні через брак місця опинилася бібліотека в розпучливому (колиб тільки не катастрофальному!) положенні. На це звертає увагу й член виділу Товариства д-р Іл. Свєнціцький у 4 ч. київських „Бібліотечних Вістей“ за 1926 р. Цей компетентний експерт між іншим зовсім справедливо підкреслив, що зріст бібліотеки „відбувається, що правда, не коштом украінознавчого характеру бібліотеки, бо давніші й новіші українські видання, особливо з Великої України, становлять все-таки значну частину цього приросту, лише коштом тісноти. Брак місця, брак робочих рук, переобтяження нечисленних співробітників — на яких 120.000 томів два фахівці і два помічники — це вже верх ощадности в людях. Мало того, безвиглядність усяких спроб побільшення персоналу і місця — це грізний переломовий час самої книгозбірні, не говорячи вже про її практичні відділи — читальню і наукову робітню“.

До слів д-ра Свєнціцкого додам, що в бібліотеці нема вже де приміщувати біжучих вплпвів, які приходять із обміну від наукових інституцій і дарів. І коли в найблизчих місяцях Товариства не здобуде нових просторів для бібліотеки, мусить замкнути читальню й робітню, щоб узисканий цим робом вільний простір мала бібліотека для біжучих вплпвів. Не зашкодило-б, як-би невірні Томи потрудилися до бібліотеки особисто й власними очима побачили її теперішне положення. Тоді тим швидше візьме верх громадська справа та бібліотека не зупиниться в своєму розвитку й у сповнюванні своєї культурної місії.

В надії, що дружнім зусиллям виділу Товариства й громадської опінії удасться здобути в найблизчих місяцях потрібні для бібліотеки нові простори, я й висловлюю ось тут кілька заміток. Заки заговорю на тему „не так тії вороги, як добрії люди“, два-три слова про відношення Поляків.

Яке відношення польської влади до бібліотеки? Коли нам і неприхильне, то ніяке. Ніяких урядових видань наша бібліотека не одержує. Раз удалося бібліотеці в станиславівському воєвідстві зробити вилім у цьому бойкоті нашої бібліотеки, але швидко воно роздумалося й задержало одноцільну лінію польських урядових чинників.

А польські наукові товариства й видавництва? За австрійських часів, коли наше товариство одержувало субвенції від краю й держави та мало друк шкільних книжок, наслідком чого розвинуло велику науково-видавничу діяльність, воно висилало свої видання польським товариствам, інституціям і бібліотекам без уваги, чи діставало за це відповідну рекомпензату, чи ні. Сьогодні, коли й друкарня Товариства є майже без праці й Товариство не тільки не дістає ніяких підмог нізвідки, але й мусить у першу чергу звернути увагу на виличення ран у господарці Товариства за попередні роки, отже не може розвинути відповідної видавничої продукції, деякі польські видавництва не присилають своїх цінніших видань.*)

Не знаю вже, чи на карб польського уряду чи польського громадянства покласти ценвурування видань, надсиланих до наукової бібліотеки. Наслідком того наші

*) Із польських інституцій стоять в обміні з нашим Товариством такі: *Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Towarzystwo Naukowe, Polskie Towarzystwo Historyczne, Polskie Towarzystwo Etnologiczne i Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika* в Львові, Університетська Бібліотека у Львові, *Towarzystwo Przyjaciół Nauk* і університетська бібліотека у Вільні, *Polska Akademja Umiejętności* і *Towarzystwo miłośników języka polskiego w Krakowie, Towarzystwo Naukowe, Towarzystwo Miłośników Historji, Grono konserwatorów zabytków przedhistorycznych* і *Zakład Antropologji Towarzystwa Naukowego* у Варшаві, нарешті *Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Polskie Towarzystwo Prehistoryczne* і *Instytut Prehistoryczny* в Познані.

бібліотека, яка могла перед війною похвалитися, що до неї приходили майже в комплекті українські видання, де-б вони не друкувалися, сьогодні не може навіть мріяти про таке далекосягле культурне завдання. Тимчасом Бібліотека Наук. Товариства ім. Шевченка однаковісінько доступна всім науковим дослідникам без огляду на їх національність і користають з неї не тільки професори львівського університету, але й польські учені Кракова, Варшави, Вільна, Познаня тощо.

Решта моїх уваг уже буде близчим поясненням відомих слів „Ніхто не винен, тільки ми". Коли б по наших друкарнях і адміністраціях видавництв сиділи люди, що так розуміли-б вагу бібліотеки й ціну найменшого друку в ній, як директор друкарні „Діла" п. Порфір Буняк, або друкарня ОО. Василіян у Жовкві, мої слова були-б зайві й мусіли б хіба перемінитися в похвалу нашої громадської здисциплінованости. На жаль вони це білі круки наших обставин. А поза тим має наша бібліотека дуже сумні досвіди з нашими видавництвами, напр. ні письменними ні устними проханнями не можна добитися комплекту хоч би „Учительського Слова", „Львівсько-архіпархіяльних Відомостей" чи чого іншого.

А вже про Америку нема й що говорити. Американські видавці мають свою спеціяльну етику: всі злі прикмети, винесені з старого краю, в новому ще степенуються. Не додержуючи навіть умов із авторами, навіть не здобуваючися на акт приличности післати їм авторський примірник, вони трактують бібліотеку як щось далеке до бізнесу, який вони розуміють по своєму (тут цікава була-б історія складок на всякі цілі), й бойкотують її майже вповні.

Переходячи до чисто ботокудських зразків відношення нашої інтелігенції до своєї бібліотеки, зазначу, що бібліотека змушена піти на судову дорогу, щоб відобрати визичені книжки від низки „інтелігентних" осіб, покищо одного „трибуна народу" з Тернополя, другого „діяча" й „світоча" зі Львова, й третього такого ж із Золочева. Люди, що пропивають суми протягом місяця, не соромляться не звернути грошевий еквівалент за згублену книгу, навіть тоді, коли сами заявляють, що мовляв, знайдіть книгу, а я заплачу, — по спроваджені книжки з чужого антикваріяту бібліотека, не зважаючи на урґенси, не може відослати належної суми чужому книгареві й тим самим підриває довіря до себе через людину, яка куди не повернеться, меле язиком про патріотизм, національні обовязки й т. подібне.

А ось знадібок до ботокудського пієтизму для того, хто все життя віддав на службу нашому народові, хто горів і страждав для цієї справи. Як відомо, всю свою бібліотеку й увесь свій архів записав Іван Франко нашій бібліотеці. Одначе в архіві Франка головно дуже старанно зібрані листи й картки ріжних людей, що писали до Франка, до нього особисто чи в ріжних редакційних справах. Культурній суспільности не треба широко дискутувати, що значить зібрати матеріял до літературної діяльности й життєпису таких діячів, як Франко. Тому інші частини української нації, а не галицька, цілком інакше відкликувалися на зазиви відповідних інституцій, коли ходило про зібрання матеріялу до життя й діяльности Панаса Рудченка в Полтаві, Миколи Лисенка в Київі і т. д. Тимчасом що діється у нас? Наукове Товариство імени Шевченка розписало масу листів до всіх, про кого була чутка, що може спомини написати або має автографи чи листи Франка. Про вислід цієї довгої низки просьб треба окремо заговорити, а тут лише зазначу, що від чужинців усе прийшла чемна відповідь, а від Галичан мало від кого. Всякий рукопис і лист Франка став по його смерти національним добром і місце йому там, куди записав свій архів великий Покійник. Це може бути зрозуміле всякій іншій суспільности, навіть нашій на Радянській Україні, але не в Галичині. Тому завдяки специяльно - галицькому розумінню справи ви найдете в архіві Франка довгу низку листів Уляни Кравченко до Франка, але ні одного його листу до неї, велику масу листів Наталі Кобринської до Франка, але ні одного листу його до неї, багато листів Осипа Маковея до Франка, але жадного листу Франка до Маковея, що крім того переховував і Франкові автографи; таке-ж саме з листами Кирчових, Володимира Коцовського, всяких Озаркевичів і т. д. і т. д. В цій низці осіб зокрема прикро вражають ті, для котрих Франко багато зробив доброго в їх письменницькій карієрі, або ті, що були дійсними членами Наукового Товариства ім. Шевченка, а їх архіви досі не дісталися до Товариства, з яким звязувалася головна діяльність їх життя.

Таке відношення нашої „інтелігенції" до своєї бібліотеки. А що зробилаб наша інтелігенція для своєї бібліотеки, щоб лишити слід про себе та своїх предків для потомности? Передовсім інтелігенція знає, в яких непевних часах живемо, як чи з европейської чи з азійської причини може вибухнути заваруха, певно не менша, коли не більша від великої світової війни. Справжня інтелігенція здає собі справу, що з нашого культурного дорібку понесла на віки з собою воєнна пожежа, тому справжня інтелігенція доложить усіх зусиль, щоб урятувати те, що можна ще врятувати, в своїй національній бібліотеці: отже всякі знадібки до нашої літератури, шкільництва, мистецтва, економічного й політичного життя, листи діячів і їх денники, спомини і т. д.

Так само понищила війна й домові бібліотеки. Наслідком вандальської господарки російської солдатески в Академічному Домі пропала нашій бібліотеці вся преса з 1914 р. й їй удалося досі скомплектувати тільки „Діло" й „Свободу" за 1914 рік. Наша інтелігенція візьме собі до серця потреби своєї бібліотеки й не тільки надішле їй всі інші періодичні видання з 1914., українські й москвофільські, але й понадсилає книги від усіх тих ботокудів, що позичили книжки з нашої бібліотеки ще перед війною й, числячи на те, що може воєнними випадками вдасться їм викрутитися від обовязку віддати книги, куди треба, присвоюють собі громадську власність.

Наша інтелігенція знає, що львівська бібліотека зросла у великій мірі прецінними дарами з Наддніпрянщини. Згадати-б понад тритисячтомову бібліотеку В. Лесевича з поля фільософії, етнольоґії, соціольоґії й історії літератури, бібліотеку, доповнювану постійно новими, спеціяльно закупленими, набутками з боку одного з добродіїв бібліотеки — д-ра Івана Мандичевського, що мав також записати свій книгозбір нашій бібліотеці, про що вона досі нічого певного не знає. До нашої бібліотеки надійшла частина бібліотеки Кониського, збогачуючи її українськими виданнями в бувшій Росії й російськими книгами про українські справи. Завдяки бібліотеці Р. У. П. є в нашій, як рідко, скомплектована збірка брошур і видань по історії революційного руху на Україні і т. д.

По що це все я пишу? Нашій інтелігенції тут, під польською владою, на Закарпатті й за морем повинно залежати, щоб в її львівській бібліотеці знайшлися всі українські (й москвофільські також) друки, листки, брошури, книги, газети й усе те в чужих мовах, що якнебудь дотикає наших справ. При тім не треба вимовлятися, що це певно бібліотека має, бо по перше дуже часто трапляється, що до бібліотеки не попала якась брошура або книга, видана в тисячах примірників, а подруге наша бібліотека потребує дублєтів і тріплєтів, щоб і зреванжуватися Наддніпрянщині за минуле й дістати від неї дублєти з її великих бібліотек (а відомо, що сама київська всенародня бібліотека нараховує півтора міліона томів, отже понад дванадцять разів більша від нашої бібліотеки).

Треба також сподіватися, що від тепер усі наші друкарні, всі наші видавці й автори, особи приватні чи інституції, будуть мати все на тямці те, що перші примірники їх найменшого, хочби листкового видання, що перші примірники їх часописів перед конфіскатою й по конфіскаті підуть до нашої бібліотеки, один примірник для неї, а дальші для виміни за біжучі видання на Радянській Україні. Між іншим наша бібліотека збирає тут біжучу українську видавничу продукцію для Української Книжкової Палати в Харкові, а та там для нашої бібліотеки. Таким способом, даючи бажані примірники, жертводавець причиняється до зросту нашої бібліотеки не тільки власними творами, виданнями чи дарами, але й тими, які бібліотека дістає в заміну за дублєти чи триплєти.

Очевидно до всього треба виховати громаду. Нехайже беруться за це ті наші люде, (як от сенатор п. Михайло Черкавський, що все має на увазі, що може придатися нашій бібліотеці), що розуміють вагу бібліотеки для сучасности й будучности наших земель і нашого народу.

М. Возняк.

Горячка у божевільних.

Давніше лікар старався завсігди поборювати горячку, добачуючи у ній симптом недуги. Думав, що даючи лік, який обнизить наднормальну температуру тіла, він тим самим паралїжує шкідливий вплив слабости на організм. Нині дивиться більшість лікарів на горячку зовсім інакше. Вона не є познакою ослаблення орґанізму, а радше виразом його сили. Висока температура — це прояв підвищеної чинности орґанізму, це доказ боротьби, яку він зводить з хоробою. Горячка є зовнішною формою, якою зраджується мобілізація живих сил організму покликаних до його оборони. І тому в деяких випадках слід радше штучно підвищити горячку ніж її обнижувати.

Дальше ми віримо нині, що при горячці мобілізується часто більше сил, чим це потрібне до поборювання причини, що дала почин горячковій реакції. Діється воно так, що підчас такої реакції виступає до боротьби організм як цілість із усіми своїми засобами, підносячи хвилево цілковиту енергію свого єства на вищий степень напруги. Наслідок того факту є такий, що в звязку з горячковим процесом можуть бути усунені і ті недомагання організму, які самі про себе не змоглиб були спровокувати його до горячкової реакції. Помічено, що це загальне („неспецифічне") лічниче ділання реакцій організму, звязаних з підвищеною температурою, відноситься також по части до психічних недуг. Так напр. лучається, що коли умово недужа людина дістане якусь горячкову недугу як напр. тиф, то коли вони вийде побідно з боротьби з тифом, то і психічна недуга зникає. Видно отже, що боротьба з інфекційною недугою спровокувала в орґанізмі крім сил поборюючих інфекцію також інші сили, здатні усувати психічні недомагання.

Це явище здається заключає в собі нелегко зрозумілий парадокс. Бож річ це знана кожному лікареві, що якраз горячка нераз спроваджує зі собою обморок, що має всі признаки божевілля. Кількож то разів до дому божевільних відставляють недужого, який згодом виявляється хорим на тиф. А тут навпаки горячка малаб бути чинником уздоровлюючим умово недужих. Одначе важко перечити фактам, що демонструють нам цю другу евантуальність, не зносячи першої.

Мігби хто думати: коли вже у нормальної людини горячка є в силі викликати психічний заколот, то щож тоді станеться з людиною, яка уже в моменті виступлення горячки зраджує гострі прояви психічної недуги? Отже легко переконатися через пробу, що дійсність не потверджує такого здогаду. Коли штучним способом викликуємо у таких хорих горячку, то на загал беручи, в часі тривання підвищеної температури їх психічний стан не тільки не зaострюється, а навпаки лагідніє та вияснюється. В деяких випадках психічний заколот уступає навіть зовсім, зявляючись евентуально аж тоді, коли горячка стане опадати. Горячковий процес дає тут отже цілком противний ефект, як той, якого хтось мігби сподіватися.

Колись цей інтересний вплив горячки на психічний стан божевільних міг лікар оглядати тільки припадково, коли якась горячкова недуга навістила котрогось умово недужого. Нині діється інакше, відколи медицина відкрила способи штучного викликування горячки у хорих у довільній висоті без наражування їх здоровля. Найчастіше уживаний спосіб полягає на введенні у кров вбитих бактерій, н. пр. тих, що викликують черевний тиф. В деяких випадках защіплюють також малярію.

Тисячі таких спроб, роблених останніми роками, дали лікарям можність запізнатися з усякими родами психічних змін, які веде з собою горячковий стан у нервово та психічно хорих. Не можна покищо говорити про цілковите розяснення проблєм, до яких ведуть ці явища. Знаючи загально, які можуть бути психічні реакції на горячку, ми не все зможемо згори предвидіти, яка із тих реакцій в данім випадку буде мати місце. Не завсіди горячка втихомирює психічний заколот. Часом збільшує його на коротенький час, щоби в результаті таки остаточно принести втихомирення, часом переходить вона цілком безслідно, деколи, хоч рідко, дає погіршення.

Інтересні є випадки, описані мною в „Лікарськім Вістнику", в яких горячка зміняє хвилево образ психічної хороби на інший образ, так сказатиб, противний до першого. Торкається це головно настрою, в якім находиться хорий. Я наводив на згаданім місці випадок одної дівчини манячки, яка постійно була над міру оживлена, рухлива, повна гумору, дотепу та незрушимого оптимізму. Все була певна, що „наречений", який в дійсности не думав про неї, любить її, тужить за нею, не покине її ніколи, та зчаста приходить у шпиталь довідуватися про неї. Усякі персвазії були безуспішні, не помогло навіть предложення їй листа „нареченого", в якім він з нею дефінітивно зривав знакомство. Усе те не було всилі захитати ні на хвилину оптимістичної віри недужої в його любов. Цей психічний образ змінявся одначе моментально за кожним разом, коли ми в неї викликали горячку. Нагло з оптимістки робилась вона крайною песимісткою. Попадаючи в розпуку ридала голосно, що „наречений" її покинув і що вмре. Аж згодом успокоювалась вона вертаючи до звичайного хоробливого оптимізму.

Міг би дехто думати, що коли горячка часто успокоює шал божевілля, то робить це вона лишень через нагле підірвання фізичних сил хорого, через його ослаблення і знеможення. Горячка ділалаб як обух, що своїм ударом приголомшує і обезвладнює. На ділі-ж воно так не є. Богато психічно хорих почуває себе навіть підчас високої горячки, яка доходить до 40°, якраз дуже добре. Самі вони заявляють нераз, що чують успокоєння і пільгу, що відходять від них прикрі, настирливі гадки й уроєння і що вертає їм апетит.

Усі ті факти кидають на горячку нове світло, роблячи із неї явище, яке неменше чим лікаря своїм лічничим діланням, інтересує психольоґа своїм творчим впливом на людську психіку.

Степан Балей.

З редакційного столика.

Святочне число часопису ріжниться тим від святочного шлунка, що не все може тем поміститись.

•

Святочне число часопису виходить збільшене перед святами; читач збільшений по святах.

•

Журналіст повинен уміти як кравець: зробити з даної матерії вбрання на означений час і на означену міру. Коли він пише статті за великі, тоді бере міру із себе.

•

Один редактор хоче зробити актуальним лише те, що його цікавить; інший цікавиться лише тим, що вважає актуальним. А часопис живе чимсь третім, посереднім: читачем, який хоче завсіди лише чогось цікавого, сам не знаючи навіть, що це таке.

•

Хто хоче читати тільки розумні статті, мусить сам їх писати.

•

Більшість статтей подобається нам тому, що ми хотіли би змінити їх на ще кращі; більшість статтей не подобається нам тому, що вони хотіли би змінити на кращих нас.

•

Справжній журналіст уміє дві краплі вина розпустити бочкою води і частувати ними тисячі. Якби він умів перемінювати воду в вино, то читачі не мали би тверезого погляду на справу.

•

Журналіст пише більше, як знає; читач знає більше, як вичитав.

•

Між кепською непоміщеною статтею і доброю поміщеною є та ріжниця, що ця остання йде трохи пізніше до коша. Це неабияка потіха для авторів відкинених статтей. *Мих. Рудницький.*

ВІДГУКИ ДНЯ.

Великдень.

Нераз думав я над тим, чому цей день так називається. Адже поляки, без огляду на сонце, годинник і календар, називають його „Велика ніч"!?... Звідки назва „Великдень", хто її видумав і кому вона відповідає — селові чи містові?!...

Напевно містові! З міста вона походить, місто її видумало і містові вона відповідає.

Встане міщух рано на Великдень, перейдеться по хаті і вітхне. Ні сліду святочного „настрою". На столі недопитий вчорашній чай, останки старого масла і черствий пів-бохонець. Вийде в кухню, загляне в шафу, стрінеться око в око з виснаженою голодом мишкою і вертає назад у кімнату.

А дзвони дзвонять...

Ще хто семейний чоловік, той може похвалитися бодай бабами та перекладанцями. Є звичайно жінка і теща та мала дитина, яку часто треба перекладати. І святочний настрій вичувається на кождому кроці: підлоги почищені, вікна помиті, зеркало не зраджує присутности мух.

А дзвони дзвонять...

Ідеш на воскресне богослуження... веселитися разом з другими, які теж прийдуть обовязково, щоб усміхнутись, похристосуватись і забити чимсь бодай раншу годину.

Під церквою знакомих а знакомих. Просять тебе сердечно і щиро до товариства, або ти просиш їх і... далі стоїте під церквою.

А дзвони дзвонять...

Вже й відправа скінчилася, вже й сонечко високо піднялося, вже нема одної душі, яка не вилаб з голоду, а люди все ще стоять під церквою і балакають про політику, економію, чи астрономію. Тільки гастрономії не зачіпають, бо це непідходяща тема.

А дзвони дзвонять, а день тягнеться як зглевілий сир, як справа Східної Галичини, як політичне слідство... Здається не буде йому кінця, не буде стриму ні спочину. Не маєш що з часом зробити, так як у будень не маєш де його взяти.

Тому він такий довгий, тому він великдень!...

— — — — — — — — — — — — —

Не знаю, як тепер на селі, але за моїх часів все того дня було за мало, все нас вечірній сумерк застукував коло церкви.

Вже сонце давно лягло за ліс, вже зорі засівались на небі, а під церквою гуділо як в улию.

...„А кривого танцю
Та не виведем кінцю,
Треба його вести,
Як віночок плести..."

Не втихають дівчата, хоч і мами в хату кличуть, хоч і війт свою владу показує.

А дзвони й собі не втихають, гомоном розливаються по селі, по нивах, по лісах... Ластівками в небо рвуться, радість землі — небу, а неба — землі передаючи.

— Хлопці, а нумо давайте „вола".

— Ні! краще дзвінниці.

— Або „перебиваного короля"!

І йде „перебиваний король"...

А в дома жде на тебе святочний „настрій". Який він, — не згадуй, душе, бо хоч ти еси ще бодра, то тіло немощне. Не видержить спомину...

— — — — — — — — — — — — —

Не знаю, як там тепер на селі, але думаю, що все-таки ще й тепер Великдень має там за коротку днину.

І тепер там десь так само сонце сходить, коли пісня воскресна з дзвонами обійметься...

Уявляю собі:

Море голов залило церковну площу... Ранній вітер лопоче хоругвами, грається ризами священика, пустує з сивим волосом „старших братів"... Ізза обрію викочується сонце, як мідяна балія і весело всміхається до всіх.

„Христос воскресе із мертвих"... Чи є яка новина, повторювана що року через двацять віків, яка булаб рівно радісна і рівно все нова?!...

Ледви останнє слово воскресного гимну пролунає, — грохне вистріл із моздіра.

Стрясеться на хвилю повітря, замовкнуть на часинку дзвони, забудеться на мить одну народ.

Пригадається дзвонам, як їх під оттакий гук забирали з відвічних увязів.

Пригачеться народові, як йому під оттакий гук поводилося.

Грякне другий вистріл і дзвони прочуняють і стрепенеться народ.

„Сей день егоже сотвори Господь"... Великдень!!

Та чи тільки такі спомини встануть перед людьми?!

Не один з господарів, почувши гук вистрілу, піднесе голову, випрямиться і блисне очима, згадає славну бувальщину.

— Як ми брали Київ... — шепне до сусіда.

— А памятаєш під Львовом... відповість сусід.

Новий вистріл, і між молодиками впаде слово:

— Як ми були на цвіченях...

— Що то цвіченя! У Варшаві брате, в маю...

Знаю, що так скажуть, не знаю тільки, кого більше слухати будуть наймолодші... А важно, дуже важно знати кого!...

Дай Боже щоби перших і дай Боже, щоби ще колись своїми споминами доповнили їхні.

Щоби був справдішній Велик — День!

Галактіон Чіпка.

НОВИНКИ.

— **Всім нашим передплатникам читачам і прихильникам бажаємо веселих свят.**

— **Конфіската.** У вчорашньому числі „Діла" сконфісковано три місця передової статті „Не словами, але ділами" і два місця зі статейки „На допомогу політичним вязням". Це 36-а чергова конфіската нашого органу в цьому році.

— **Прощальний бенефіс артиста Блавацького.** Довідуємося, що відомий наш артист п. Володимир Блавацький, що здобув собі своїми виступами у Львові і на провінції широкі круги поклонників свого таланту, виїздить у короткому часі на Велику Україну, де виступатиме в театрі „Березіль" у Харкові. Безпосередньо перед своїм виїздом виступить наш артист у виставі Незалежного Людового Театру „День і ніч" (трагедія на 3 дії Ш. Аньского). Вистава відбудеться в понеділок дня 2. травня ц. р. в салі Муз. Т-ва ім. Лисенка. Це буде одночасно остання вистава у Львові в цьому сезоні Незалежного Людового Театру, в якому п. Блавацький був режісером. Не сумніваємося, що українська громада Львова явиться на цій бенефісовій виставі п. Блавацького якнайчисленніше, щоб попрощати свого симпатичного, талановитого артиста й побажати йому якнайкращих успіхів на новому для нього терені праці.

— **Святочне число „Зиза"** вже вийшло в подвійному обемі. Незвичайно цікаве змістом, богате ілюстраціями. В дрібній продажі коштує 70 сот. 1—1

— **Арешти.** Дня 19. IV. в год. 1/26 веч. арештувала львівська поліція на вул. Мурарській, п. Володимира Дзіся і п. Станиславу Дзьобу, які вертали з лекції домів. У хаті вищеназваних перевела поліція на другий день ревізію. Крім того арештовала ще кілька осіб, прізвища яких нам покищо не відомі.

— **Res porro tractatur...** Вже в двох під-ряд числах „Сл. П." відомий Прушинський пригадує шкільним інспекторам і иншим польським „культуртреґерам", що до кінця квітня слід їм подбати про внесення шкільних декларацій за польською школою всюди там, де є українська або т. зв. утраквістична школа. В перший мірі взиває він їх до переміни українських шкіл на утраквістичні, так, аби з перших не лишилося ні сліду. До того недвозначно грозить тим, що занедбають свій „обовязок", гнівом і відплатою польської суспільности. Уявляємо собі, яка гульня ведеться тепер по наших селах за підписами на польських деклараціях і яка жвава „праця" зачалася з того приводу в інспекторських бюрах цілої Східної Галичини!

— **Нові польські станиці.** В Комарові-Остої, пов. Станиславів, де повстала нова польська кольонія, приступлено до будови польської школи і костела. — В Коростенку біля Хирова тамошні поляки й латиники приступають до будови костела. „Дом Людови" вибудували собі власними силами, а на костел збирають гроші в цілій околиці.

— **Чужинці у Франції.** Французький міністр внутрішніх справ відповів у сенаті офіціяльно, що у Франції виходить 167 чужинних часописів, журналів і бюлетенів. Італійських — 30, англійських 24, російських 21, німецьких 18, еспанських 15, польських 14, вірменських 8, українських 3. Товариств і організацій — добродійних, релігійних, політичних, спортових, тощо, основаних чужинцями, є в Парижі та на провінції 436. Найбільше організацій польських (136), на другім місці італійські (126) і російські (105).

— **Поїзди для новоженців.** У Франції задержався донині звичай окремих поїздів для новоженців, званих „рожевими". Бюра подорожі піддержують такі поїзди тому, що без огляду на великі кошти находиться багато охотників, які ними користуються. Є це люксусові спальні вагони із рестораном та ванною, з окремими переділами. Ясно, що ними можуть користуватись тільки подорожні, які предложать документ свіжого слюбу, необхідний у подорожі, крім білетів, для контролі. Тричі в тиждень виїзжають такі поїзди з Парижа до Ніцци, Венеції та Сицилії. Но і... вертаються з такими-ж парами.

— **Жіночі рекорди.** Цими днями приймали маніфестаційно в Льондоні чотири француженки, які підчас війни захистили в себе англійських жовнірів поза лінією німецьких військ, наражуючи на протязі місяців своє життя. Одну з них засудили на 20 літ вязниці, коли вкритого жовніра найшли в її хаті; його самого розстріляли. Британський музей війни відкупив від іншої з нагороджених жінок шафу, в якій вона зберігала 4 роки іншого англійця, хоча в її хаті стояли часто німецькі стажиці. Одна з жінок оборонила своєю сміливістю англійця, поставленого перед німецький воєнний суд. Крім офіціяльного приняття в Льондоні запрохали король і королева чотири сміливі жінки на дводенний побут до свого замку у Віндсорі.

— **Тайна молодости.** Те, чого шукають сучасні хеміки, мусіли знати вже єгиптяни. Саме тепер перенесено до Британського Музею в Льондоні зачинений ящик, в якому 33.0 літ лежав бальсам і який пахне донині. Знавці сказали, що це якогось звіряти змішаний із бальсамом і смолою — по всій імовірности серединк, що придавав шкірі та рукам мягкість і гладкість.

НАДІСЛАНЕ.

За надіслане Редакція не відповідає.

— **Статистика в Туреччині.** Турецька республика приготовляється до першого спису населення в жовтні ц. р. До цього часу люди родились там і вмирали і ніхто не знав, скільки їх у дійсности живе. В Туреччині нема ніяких статистичних органів, у містах доми нумеровані, як хто хоче, а населення розсіяне в ріжних містах як по диких горах. Тепер статистичною працею кермуватиме там бельгійський професор статистики, який матиме чимало клопотів із цим безладдям. На перший початок зроблено пробну статистику в Анґорі і при цій вийшли на яву неждані факти. Нпр. той, що в теперішній турецькій столиці не 100.000 осіб, як гадали до цього часу, а... 58.000! Далі, що жінок там усього 20.008. Коли переписчики не пропустили підчас своєї мандрівки тисячів жінок, то Анґора має їх виїмково мало. Вже відтепер йдуть суперечки за те, чи вся нова республика має всього 8 міл. чи аж... — гарна ріжниця! — 15! Також ніхто не знає, чи Константинопіль має міліон, чи богато менше мешканців.

— **Будапешт бореться за мораль.** Будапешт має масу газардових клюбів, де люди шукають щастя, щоби направити свої воєнні банкроцтва, або доповнити зібраний по-темному маєток. Найдіяльнішими членами цих клюбів були жінки, яких пристрасть до азарту відома. Уряд найшов цікаву нагоду, щоби припинити цю деморалізацію кращої половини людського роду. Коли в однім клюбі дві дами з вищого товариства побились до крови, вийшов розпорядок, який забороняє жінкам навіть бувати у клюбах. Одночасно загострено приписи організації клюбів, заведено постійну поліційну контролю над гістьми та рахунками й обмежено час гри до 2-ої в ночі.

— **Світова всячина.** Берлін зріс за останній рік на 50.000 осіб більше і при кінці січня ц. р. мав 4,143.000 осіб. Якщо зріст піде так далі, то за 20 літ Берлін матиме 5 міл. осіб. Столиця Німеччини росте, як на дріжджах, дарма, що денно 4 особи там убиваються. — Найменша дитина в світі, як упевняє льондонська преса, вродилась там недавно: важила 96 декаґрамів і була довга на 43 центиметри. — До Арґо у одного з пятьох великих міст старинної Гелляди, вибираються нідерляндські археольоґи на розкопки, які почали там ще перед війною. — У місті Кельні покористувались уперше радієм, вибудованим на славнім соборі підчас великодної промови кардинала. — На рік вязниці засудили в Ню Йорку відомого театрального антрепренера Арль Кароля за те, що він, зібравши гостей, викупав у ванні, повній шампанського, молоду акторку і тим нарушив закон про прилюдну мораль. — На світі є вічно нові „двійники": одна жінка в Сент Етієн (Франція), всідаючи у трамвай, пізнала свого мужа, який давно пропав на війні. Вона не хотіла його пустити, заки він не згодився на її пропозицію: показати одно рамя, на якому він має „татуовку". Це був зовсім чужий чоловік, подібний до її мужа, як дві краплі води. — Помер у Мюнхені маляр Фріц Бурґер.

— **„Свобода"** ч. 17. містить: З Христовим Воскресенням. Христос Воскрес! (вірш). Вірмо в свої сили — В. Целевича. Зорганізованим фронтом — д-ра Д. Левицького. Українська справа в міжнародній політиці — д-ра Ол. Марітчака. Де жерело нашої сили? — М. Творидла. Українська Громадо! Чи слушні нарікання на інтелігенцію? — М. Струтинського. Китай і воєнна завируха. На чисту воду. Організаційний рух. Із Закарпатської України. Еміграційні справи. Страйк у Солотвинщині. Адміністраційні кари. Читальням „Просвіти" до відома. По широкому світі. Новинки. Голоси наших читачів. На кожному кроці це памятаймо! Організація чи фарисейство? Всячина. Нові книжки і видання. Дописи з краю. Письмо до Редакції. Смішне.

— **З кіна.** В кіні „Лев": Паві не хоче дітей; в кіні „Палас": Наречена ґвардійця; в кіні „Коперник": Гарольд Льойд.

Всячина.

Великодна новість. У ріжних країнах пробують вряди-годи оживити традиційні великодні звичаї новими гарними ідеями. Америка, що не має довгої традиції, відновляє її найшвидше. Цього року американські діти побачили невидану ще мірину. У Вашинґтоні, як і в німецьких місцевостях, щороку відкладали у великоднім гнізді у формі яєць, які ділю дарунки для дітей у формі яєць, які буцім-то приносить зайчик. Деякі придумують ріжні способи, щоби діти самі шукали за цими яйцями, добре схованими. Тепер придумали спеціяльну гру у великодну неділю: котити яйця, мов кулі при крокеті. Матері ведуть діти до парків, де є насіяльки не можливо до таких.

горбки, щоби там їх навчити грою. До гри стає по двоє дітей. Одна дитина кладе своє яйце на нижчій частині горбочка, а друга починає скочувати свої ячка з метою розбити яйце противника. Розбити чуже яйце означає перемогу і виграні два яйця. Президент Кулідж відступив цього року на цю гру приватний парк „Білого Дому", а його жінка опікується дітьми, що туди приходять тисячами. Побитих єсць лишається на траві теж тисячі, а скільки сліз проливають ті, що програли свої партії! Не знаємо з описів точніших правил цієї новоі великодної діточої гри, — вона подобає на крокет. У всякому разі вона є доказом, що навіть на свята американці не забувають учити своїх дітей спорту. Як собі хочете, але наші гаілки таки кращі. Жаль, що наше місто їх зовсім не знає.

Місто, яке направляє свою славу. Шікаго має славу одного з найбільше місних, але і злочинних міст. Видко, що там, де стільки ріжуть худоби, люди згодом починають з легким серцем різати й себе. Щоб направити свою добру славу, міська управа змінила поліцію й озброїла її по воєнному: в панцирні авта, газові маски та радія. Є там і спеціялісти воєнної облоги домів. Одночасно заборонено малолітнім до 16-го року ходити по вулицях після 10. год. веч. без старших. Місцеве жіноцтво сильно протестує проти цього останнього розпорядку, тому, що коротку сукню та стрижене волосся ошукало вже неодного поліцая, який арештував мужчини. А проте поліція вправляється; часописи із Шікаго запевняють, що з арештованих „минувого тижня" 500 малолітніх ні одна особа не мала більш як 16 літ!

Український город у Львові!

На викуп українського майдану у Львові вписалися дотепер до Золотої Книги Сокола-Батька інституції і громадяни зі слідуючими датками: Митрополит Андрей Шептицький 100 дол., Народня Гостинниця у Львові 50 дол., Товариство Просвіта (в книжках) 25 дол., Д-р Марян Панчишин 25 дол., Українське Педагогічне Товариство (в книжках) 20 дол., Над. рад. Стахій Стеблецький 20 дол., Українська Бесіда Львів 20 дол., Фірма Роман Зубик 15 дол., Видавництво Світ Дитини (в книжках) 105 дол., о. Василь Томович 100 зол., Тов. „Достава" у Львові 10 дол., Д-р Евген Гвоздецький 10 дол., Д-р Михайло Терлецький 10 дол., Магістер Михайло Терлецький 10 дол., о. Віцеректор д-р Лаба 10 дол., Михайло Голинський опер. співак 50 зол., Дир. Онуфрій Пашак 50 дол., Ред. Дмитро Паліїв 50 зол., Д-р Ярослав Секела 50 зол., Нотар Іван Раставецький 5 дол., Дмитро Дружбяк реставратор 5 дол., о. Іван Рудович 5 дол., о. д-р Іван Бучко 5 дол., о. Ректор Иосиф Сліпий 5 дол., о. Степан Рудь 5 дол., Над. рад. Болеслав Літинський 5 дол., Д-р Тит Бурачинський 5 дол., Стах Лаврів купець 5 дол., о. д-р Василь Василик 5 дол., о. Олександер Малиновський 5 дол., о. Дамян Лопатинський 5 дол., Майор Бачинський 30 зол., Радн. Володимир Гучковський 3 дол., Проф. Платон Лушпинський 3 дол., Тов. Сокіл Миколаїв над Дн. 3 дол., о. Олександер Пісецький 25 зол., Питомці Бурси УПТ. 22 зол. Софія Яцик 1 дол. і 10 зол., І. Чорній майстер шевський 2 дол., Радник Антоній Лукіянович 2 дол., Тов-о „Луг" Тустановичі 2 дол., Сімеон Кульчицький 2 дол., Бронислав Янік 2 дол., Д-р Іван Німчук 10 зол., о. А. Білецький 10 зол., о. Прелат Кунницький 10 зол., о. Евзебій Бачинський 10 зол., Олекса Кальмук Бережани 1 дол., Ярослав Сахно ст. мел. 1 дол., о. Мітрат Бачинський 5 зол., Марія Демянчук 1 1 дол., о. Грушкевич Смільно, Олена Трушкевич, Іванна Козбур 15 дол., Михайло Гешик судця 10 зол., Радн. І. Чапельський 5 дол.

Сокіл-Батько звертається до всього свідомого і патріотичного громадянства надсилати дальші датки до Краєвого Союзу Кредитового ч. книжочки 7997 (Український Город) Львів Ринок 10/I. 2003

ОПОВІСТКИ.

Репертуар Українського Нового Театру.

Красностав:
23. IV. Чесна Сузанна.
24. IV. Дні нашого життя.
Холм:
25. IV. Маруся Богуславка.
26. IV. Вій.
27. IV. Чесна Сузанна.
28. IV. Запорожець за Дунаєм.
Райовець:
29. IV. Барон Кішель.
30. IV. Ніч під Івана Купала. 1818 2-?

Товариші перемиської української гімназії з 1907 р. і 20-літний поматуральний зізд відбудеться в Перемишлі 7. червня 1927. Зголошуйтеся до тов. Антона Прокопа, канц. адв. Перемишль, канцелярія адв. д-ра Черкавського. — *С. Каплак, А. Прокіп.* 1674 3—7

Правничі книжки і кодекси продає і міняє за книжки на українській мові заряд бібліотеки Т-ва „Просвіта" у Львові, Ринок ч. 10. II. пов. в будні дні від 9—11 год. 1971 1—2

На „Рідну Школу" зложив Вп. О. Чишович з Галича — дол. як непринятий гонорар Вса. о. Лободича за похорон. — Щиру дяку складає Головна Управа „Рідної Школи".

На „Рідну Школу" зложили Вп. Управа Народної Гостинниці 300 зол., Д-р Гнат і Марійка Белей — Louny ЧСР. 500 кор. чеських замість подяки за желання з нагоди їх вінчання. Коол. „Боротьба з Лихвою" в Розворянах 25 зол. з білянсового замкнення, Скрегота Іван, Львів 5 зол. місто алькоголю на свята. Жертводавцям складає щиру подяку Головна Управа „Р. Ш.". 2013 1—1

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ.

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає.

Жіноча С-ка пром. „Труд" у Львові розписує
КОНКУРС
на посаду управителя торговельного відділу. Подання враз із свідоцтвами торгов. студій відбутої практики та референціями присилати до 1. травня 1927 на адресу: ін. Лежогубська, Львів, на Байках 1. II. п. Умова наступить по взаїмнім порозумінню.
1991 1—3 НАДЗІРНА РАДА.

Важне для Хвальних Парохіяльних Урядів і церковних Комітетів!

Подяка і признання п. Миколі Павникові артистові золотникові в Жовкві, що позолочував і малював в Яворові в р. 1902 іконостас і кивот; в р. 1913 позолочував дальші предмети а то два бічні вівтарі, проповідальницю і тетрапод. Тому, що по 25. літах праця п. Павника не знищилася по так довгім часі і не счорніла, а що найважніше золото не відпадає від дерева нище підписані прилюдно складаємо щиру подяку **Вп. п. Павникові** і поручаємо його Впр. духовенству, як солідного, умілого в цім фаху ремісника з великою закордонною практикою.

Яворів, дня 4. IV. 1927. 2007 1—1
о. Лев Левицький, парох.
ЗА ЦЕРКОВНЕ БРАЦТВО:
Сеніор: *Микола Осідач.* Секретар: *Володимир Подолюк.*

Конкурс

на посаду учителів і учительок при гімназіях і учительських семинарах „Рідної Школи" від 1. вересня ц. р. Подання зі свідоцтвами, метрикою, посвідкою про горожанство й військову службу, з дозволом навчання і життєписом петентів вносити до 15. травня ц. р. на адресу: Головної Управи „Рідної Школи" у Львові Ринок ч. 10. 2013а 1-3

Інжинір-лісник літ 32, одружиться з панною до літ 30, яка допоможе йому у вишуканні сталої посади. Зголошення до „Діла“ під „Інжинір“. 2004

Вдовець літ 42 на становиську, одружиться з панночкою або вдовою. Фахові можуть бути без посагу, бльондинки мають першенство. Зголошення до Адміністрації „Діла“ під Надія“. 2012

Інструктора до ученика висшої гімназії, особливо сильного в німецькім старшого віком. нега но потрібно. Зголошення, услів'я і поручення слати на адресу: о. Ст. Онишкевич. Купновичі, п. Конюшки сімянівські коло Рудок. 1992 2-3

Машини до писання першорядних систем, нові і ужинані з письмом українським і польським, оказійно продає Ю. Ломага. Сенкевича 9, тел. 28—70.
1883 8-10

Надзвичайні Загальні Збори Кружка „Рідної Школи“ в Перемишлі відбудуться дня 7. травня ц. р. о год. 4·30 згл. 5·30 в салі „Українського Дівочого Інституту“ з таким денним порядком:

1. Відчитання протоколу з попередніх Заг. Зборів.
2. Резиґнації Старшини Кружка.
3. Звіт з діяльности Старшини і Контрольної Комісії,
4. Вибір нової Старшини.
5. Внесеки і запити.

СТАРШИНА
2010 Кр. Р. Ш.

Шофер-Механік, українець, нежонатий, з першорядними свідоцтвами і референціями, негайно потрібний. Зголошення до „Діла“ під „Шофер-Механік“. 2018

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло“. З друкарні Видавничої Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.